

Brottsoffer

- en jämförande studie mellan svensk och engelsk rätt

Handledare: Gösta Westerlund

Student: Jenny Thorbjörnsson

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	9
1.1 Syfte och frågeställning	10
1.2 Avgränsningar	10
1.3 Metod	10
1.4 Bakgrund	11
2 Utgångspunkter	14
2.1 Sekundär viktimisering	14
2.2 Svenska rättssystemet	14
2.2.1 De svenska domstolarna	14
2.2.2 Brottsoffrets ställning i rättsprocessen	15
2.2.3 Lagar och reglers legala status	16
2.2.4 Fri bevisföring	16
2.3 Engelska rättssystemet	16
2.3.1 De engelska domstolarna	16
2.3.2 Brottsoffrets ställning i rättsprocessen	17
2.3.3 Lagar och reglers legala status	18
2.3.4 Plea Bargain	18
2.3.5 Borgen	19
3 Vem är att betrakta som brottsoffer/målsägande?	20
3.1 Internationella definitioner av victim/brottsoffer	20
3.2 Enligt svensk rätt	20
3.2.1 Den mot vilket brott är begånget	20

3.2.2	Den som därav blivit förnärad	21
3.2.3	Den som lidit skada	21
3.2.4	Begreppet brottsoffer	21
3.3	Enligt engelsk rätt.....	21
4	Vilka rättigheter åtnjuter ett brottsoffer?	23
4.1.1	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna	23
5	Skydd för brottsoffer	24
5.1	Integritet	24
5.2	Svensk reglering till skydd för brottsoffrets integritet.....	24
5.2.1	Sekretess	24
5.2.2	Skyddande av personuppgifter	25
5.3	Engelsk reglering till skydd för brottsoffrets integritet.....	26
5.3.1	Sekretess	26
5.3.2	Skydd av personuppgifter	28
5.4	Egna kommentarer.....	28
6	Skydd för brottsoffrets säkerhet.....	30
6.1	Svensk reglering till skydd för brottsoffrets säkerhet.....	30
6.1.1	Brottsbalken.....	30
6.1.2	Kontaktförbud.....	31
6.1.3	Skydd som polisen erbjuder	31
6.2	Engelsk reglering till skydd för brottsoffrets säkerhet	32
6.2.1	Intimidation of witnesses	32
6.2.2	Non-molestation orders	32
6.2.3	Occupation order	33
6.2.4	Restraining order	33
6.2.5	Skydd som polisen erbjuder	34

6.3	Egna kommentarer.....	34
7	Stödfunktioner	36
7.1	Svensk reglering till stöd för brottsoffret.....	36
7.1.1	Målsägandebiträde	36
7.1.2	Stödperson.....	37
7.1.3	Brottsoffermyndigheten	37
7.1.4	Brottsofferjourernas riksförbund	38
7.1.5	Andra frivilligorganisationer	38
7.1.6	Socialtjänstens ansvar.....	38
7.1.7	Polisens skyldigheter	39
7.2	Engelsk reglering för att stötta brottsoffret	39
7.2.1	Witness Care Units.....	39
7.2.2	Witness Service	39
7.2.3	Victim Support	40
7.2.4	Andra frivilligorganisationer som hjälper brottsutsatta.....	41
7.3	Egna kommentarer.....	42
8	Information	44
8.1	Information till brottsoffer i Sverige	44
8.1.1	Information under förundersökningen.....	44
8.1.2	Information som relaterar till den missänkte eller dömd	45
8.1.3	Polisens skyldigheter att ge information	45
8.1.4	Övrig information.....	46
8.2	Information till brottsoffer i England	46
8.2.1	Information enligt Code of Practice for Victims of Crime	46
8.2.2	Information som relaterar till den brottsdömda.....	50
8.3	Egna kommentarer.....	50

9	Hänsyn	53
9.1	Hänsyn till brottsoffret i svensk domstol	53
9.1.1	Ljudöverföring och överföring via videolänk	53
9.1.2	Utvisande av part eller åhörare ur rättegångssalen	53
9.1.3	Rättegång inom stängda dörrar	53
9.1.4	Videomaterial används som bevisning i hovrätten	54
9.1.5	Fotoförbud	54
9.1.6	Medlingsförfarandet	54
9.2	Hänsyn till brottsoffret i engelsk domstol	54
9.2.1	Victim's Personal Statement	54
9.3	Särskild hänsyn till särskilt sårbara vittnen	55
9.3.1	Avskärma vittnet från den tilltalade	56
9.3.2	Ljud och bildöverföring	56
9.3.3	Vittnesutsaga i enskildhet	56
9.3.4	Borttagande av peruker och kappor	57
9.3.5	Videoinspelat material som huvudsaklig vittnesbevisning	57
9.3.6	Fotoförbud	57
9.3.7	Hänsyn till brottsoffer ska visas av personer som arbetar med brottsoffer ..	58
9.3.8	Hänsyn vid muntlig bevisning	58
9.3.9	Medling	59
9.4	Egna kommentarer	60
10	Ersättning	62
10.1	Ersättning enligt svensk reglering	62
10.1.1	Brottskadeersättning	62
10.1.2	Brottsofferfonden	63
10.1.3	Ersättning för att inställa sig i domstolen	64

10.2	Ersättning enligt engelsk reglering	64
10.2.1	Criminal Injuries Compensation.....	64
10.2.2	Compensation orders	65
10.2.3	Surcharges.....	66
10.2.4	Ersättning för att inställa sig i domstolen	66
10.3	Egna kommentarer	66
11	Slutkommentarer	69
12	Referensförteckning	71
12.1	Offentligt tryck.....	71
12.1.1	Utredningar.....	71
12.1.2	SOU	71
12.1.3	Propositioner	71
12.1.4	Litteratur	72
12.1.5	Praxis.....	73
12.1.6	Internetkällor	74

Sammanfattning

Brottsoffer är en grupp som får allt mer fokus i brottmålsprocessen. Tidigare låg huvudfokus på gärningsmannen men brottsoffret är på väg mot en mer central roll i rättsprocessen. Syftet med detta examensarbete är att utreda hur Sverige respektive Englands reglering angående brottsoffer relaterar till varandra. För att kunna göra det börjar jag med att utreda vem som är att betrakta som målsägande i Sverige och victim i England. Efter det går jag igenom regleringen som finns för brottsoffer i respektive land. Jag har delat upp regleringen som berör brottsoffer i sex områden; skydd för brottsoffer, skydd för brottsoffers säkerhet, stödfunktioner, rätt till information och hänsyn och ersättning.

De båda rättssystemen skiljer sig åt i väsentlig mån. Men i båda länderna utvecklas lagstiftningen i snabb takt för att bli mer anpassad och ta mer hänsyn till brottsoffer. Min slutsats är att både Sverige och England jobbar aktivt med att förbättra situationen för brottsoffer. Dock skiljer sig ländernas metoder för att stärka brottsoffers position åt väsentligt. Detta beror främst på att rättssystemen är olika i grunden. Den skillnad som får störst inverkan på brottsoffers ställning i rättsprocessen är brottsoffrets ställning under rättegången. I Sverige har målsägande möjlighet att biträda åtalet och påverka processen i domstolen. I England däremot har brottsoffret i grunden ingen plats alls i rättsalen. I England kan brottsoffret bli kallat som vittne i de fall där brottsoffrets uppgifter behövs för att styrka åtalet.

I England har lagstiftarna arbetat med regleringen för att brottsoffret ska känna sig delaktigt i rättsprocessen trots att de inte har en egentlig roll i rättsalen. Bland annat finns numera möjlighet att lämna ett så kallat victim personal statement som läses upp i rättsalen. Dessutom har den engelska lagstiftaren beslutat om en mängd åtgärder som bland annat berättigar brottsoffret till information i alla leden i rättsprocessen.

I Sverige har målsägande en starkare ställning i grunden med en naturlig plats i rättegången och möjlighet att få exempelvis målsägandebiträde i vissa fall. Däremot finns det inte lika stor möjlighet till service och stöd i Sverige som det finns i England. I England spelar frivilligorganisation en mycket stor roll i stödet till brottsoffer och numera understödjer staten Victim Support och organisationen har uppgifter som man blivit ålagda att skö-

ta av staten. I Sverige däremot erbjuder staten mer stöd än i England och de frivilligorganisationer som finns har inte alls en lika central roll.

Båda länderna arbetar mycket med brottsoffer och vilken typ av stöd som är lämpligt att ge. Lösningarna för att stötta brottsoffer skiljer sig åt i grunden. I Sverige är stöd och hjälp i större utsträckning utformat som lagstadgade rättigheter medan England istället har utarbetat dokument som sammanställer all service brottsofferna har rätt till. Den Engelska regleringen är lättillgänglig för brottsoffer men svårare att utkräva om någon serviceskyldighet inte blivit uppfylld av någon instans. I Sverige är det svårare för brottsoffer att få en översikt av vilken hjälp och stöd som finns att få men det är lättare att kräva ut sina rättigheter.

Ersättningen som erbjuds till brottsutsatta är på mycket skilda nivåer i de båda länderna. Jag tror att det beror på att trygghetssystemet i Sverige är mer utbyggt än i England samt att skadeståndsnivåerna i England generellt är högre än i Sverige .

Sammanfattningsvis är brottsoffer en grupp som båda länderna uppmärksammar mycket. Båda länderna utvecklar processen i rättssalen och annan reglering kring brottsoffer för att bättre tillgodose brottsoffers behov. Även om de båda länderna hittat skilda lösningar.

1 Inledning

Varje gång någon blir offer för en brottslig handling har polis och rättsväsen misslyckats. En av samhällets viktigaste funktioner är att skydda medborgarna från ingrepp i samhällsmedborgarnas rättssfär. När samhället har misslyckats med att upprätthålla rättssfären finns det en skyldighet att upprätta brottsoffret. Samhället bär ett ansvar för att ge brottsutsatta upprättelse, trygghet och inflytande över skeendet efter brottet. Att någon som fallit offer för brott ska känna sig betrodde och trygg i rättssalen borde vara en självklarhet. När ett brottsoffer känner förtroende inför rättsväsendet och domstolen ökar chansen att personen kan lämna en korrekt och utförlig utsaga som hjälper domaren att få klarhet i vad som hänt. Många brottsoffer känner sig dessutom hotade av gärningsmannen. Vad finns det för regleringar som är till för att öka tryggheten för brottsutsatta och hjälpa dem att träda fram och ge sin utsaga i en rättegång? Vilka stöd erbjuder rättsväsendet?

Brottsoffret hamnar ofta i skuggan av gärningsmannen i rättsprocessen. Det är gärningsmannen som ska rehabiliteras eller vårdas. Den brottsutsatta får i bästa fall ekonomisk ersättning i form av skadestånd eller brottsskadeersättning. De senaste 20 åren har brottsutsattas situation i Sverige fått mer uppmärksamhet och juridiska lösningar har skapats för att bättre tillgodose behoven för den som blivit utsatt för brott. I England har brottsoffren varit i fokus en längre period än vad som är fallet i Sverige. Har England kommit längre i sitt arbete med att se och stödja brottsutsatta?

Att värna om brottsoffrets rättigheter ses ofta som en "mjuk fråga"; en fråga som inte berör hela rättsväsendet. Detta synsätt kan dock ifrågasättas eftersom det rör sig om grundläggande mänskliga rättigheter.¹ Brottsutsatta påverkar inte enbart individer på det personliga planet utan brottsliga gärningar leder dessutom till osäkerhet i samhället. Rädslan som brott skapar hos medborgarna leder till stora indirekta merkostnader exempelvis att vissa människor inte går ut själva på kvällen eller köper hemlarm för att skydda sig själva.²

---

¹ Åklagarmyndighetens hemsida:
<http://www.aklagare.se/upload/%C3%84r%20du/Brottsoffer/Brottsoffren%20i%20r%C3%A4ttsprocessen.pdf>

² Encyclopaedia of Victimology and Crime Prevention 1, Editors Bonnie S. Fisher and Steven P. Lab, tryckt i USA 2010. S 324 ff

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med detta examensarbete är att utreda vem som är att betrakta som brottsoffer/målsägande i svensk respektive engelsk rätt. Syftet är vidare att undersöka vilka rättigheter som tillfaller den som är att betrakta som brottsoffer/målsägande i Sverige respektive England. När dessa frågeställningar besvarats skall resultatet jämföras för att se vad länderna kan lära av varandra för att ytterligare förbättra brottsoffers situation.

1.2 Avgränsningar

Talerätten för anhöriga till mordutsatta brottsoffer kommer inte att beröras. Reglering som rör minderåriga som brottsoffer eller gärningsman kommer inte att behandlas i uppsatsen. Behandling av närliggande lagstiftning som exempelvis videolänk behandlas inte när det inte är till för att skydda vittnen eller brottsoffret utan används av andra orsaker, exempelvis praktiska. Vidare behandlas inte specialreglering för de fall då brott begåtts av en person som har en psykisk störning. Jag kommer inte att utreda EU lagstiftning utan enbart ta in de delar som har direkt inverkan i respektive lands lagstiftning. Examensarbetets omfattning gör att jag inte har någon möjlighet att undersöka vilken faktisk påverkan regleringen har och vilken genomslagskraft ändringar som gjorts i lagstiftningen fått i de respektive länderna.

1.3 Metod

Metoden som har använts är traditionell rättsdogmatisk metod gällande de avsnitt som berör svensk rätt. Det har funnits gott om litteratur att tillgå, men en stor del av litteraturen har varit obsolet på grund av att aktuellt rättsområde är under mycket snabb utveckling. Internetsidor har använts för att få uppdaterad information och få en bild av vilken information som finns att tillgå för brottsoffer. Angående den svenska polisens arbete att skydda brottsoffer har jag varit i kontakt med en polis via e-post för att få information om aktuellt stöd.

Arbetet har krävt att jag har satt mig in i det engelska rättssystemet. Jag har genom litteratur, information som riktar sig till brottsoffer och hemsidor letat upp relevant lagstiftning för att sedan titta närmare på lagregleringen. Även den engelska litteraturen har till stor del varit obsolet eftersom den för brottsoffer viktigaste regleringen är ny. Jag fick under arbetets gång sätta mig in i hur engelska domstolar fungerar eftersom jag inte var in-

satt i det tidigare och det spelar en avgörande roll för hur brottsoffer behandlas i processen. Jag har vidare besökt Tower Bridge Magistrates' Court, Southwark Crown Court och Royal Court of Justice som är Court of Appeal, alla placerade i London. Jag har suttit med på några rättegångar i Tower Bridge Magistrates' Court och Southwark Crown Court för att bekräfta att jag har uppfattat rättssystemet korrekt. Jag besökte även vittnesstödjaren på Tower Bridge Magistrates' Court för att ta del av informationsmaterial som delas ut till brottsoffer och vittnen samt för att få en känsla för arbetet de utför.

De hinder jag har stött på är att den största delen av materialet jag har använt mig av har varit på juridisk engelska som kan vara svår att förstå. Vidare har det varit svårt att hitta samlad information som varit tillräckligt uppdaterad för att bekräfta att ingenting betydande har förbigåtts. Det har dessutom varit svårt att få en korrekt bild av hur stor verkan lagar, regler och förhållningsregler får för brottsoffer i praktiken. Eftersom England och Sverige har fundamentalt olika rättssystem har det varit svårt att jämföra regleringen när olika regler varit stadgade i olika typer av dokument.

1.4 Bakgrund

Brottsoffer har historiskt sett inte haft något speciellt skydd eller rättigheter. Tvärt om kunde brottsoffer ofta beskyllas för att gärningsmannen begått brott. Detta gäller speciellt angående sexualbrott där kvinnan ofta blev syndabocken. Forskning som rörde brottsoffer handlade fram till 1970-talet snarare om den brottsutsattes medverkan till brottet än om brottsoffret som ett skyddsvärt objekt.³

Innan Sverige hade ett domstolsväsen var det brottsoffret självt som hämnades en handling. Offret kunde om det behövdes ta hjälp av sin släkt för att genomföra hämnden. Hämnden utövades inte alltid direkt på gärningsmannen utan ibland på någon annan i personens släkt. Målet var att tillfoga gärningsmannen eller släkten samma skada som brottsoffret fått lida.⁴

När rättssamhället utvecklades, under medeltiden, blev brottsoffret tvunget att framställa sin sak inför tinget. Målsägande ansågs vara den som lidit skada av gärningen eller den vars intresse åsidosatts. Men när det gällde brott som inte var riktade mot enskild person

---

³ Det motspändstiga offret, Brottsoffrets uppkomst och framtid av Henrik Tham. S 27

⁴ Heuman Lars, s 15 Målsägande, P A Nordstedt och Söners förlag Stockholm 1973

kunde även den som upptäckte en brottslig gärning anses som målsägande, det fanns en allmän åtalsrätt och samhället ansågs ha ett intresse av att frågor avgjordes inför tinget.⁵

Den som var berättigad till skadestånd var att betrakta som målsägande enligt 1734 års lag, till viss mån även den som var utsatt för fara.⁶ Den nuvarande målsägandedefinitionen, enligt svensk rätt, utarbetades i ett förslag till straffbalken 1844. Det var fram till att bestämmelsen infördes i Rättegångsbalken (1942:740, RB) omtvistat om definitionen syftade till att reglera skadestånd eller målsäganderätten i straffprocessen. Efter införandet i RB anses det klart att det är målsäganderätten i straffprocessen som bestämmelsen reglerar.⁷

I slutet av 1970-talet började brottsoffers ställning i samhället uppmärksammas i Sverige. Att det var omskakande att ta del i en rättsprocess var en insikt som började spridas. I början av 1980-talet öppnades de första brottsofferjourerna i Sverige, de stängdes igen eftersom de inte användes.⁸ Det var inte förrän i slutet av 1980-talet som svenska regeringen började utreda brottsoffers situation och arbeta för att förbättra deras ställning. Samtidigt fick brottsoffer en egen post i den svenska budgeten.⁹ I prop 1992/93:100 märks ett tydligt ställningstagande från statsmaktens sida att flytta fokus från brottslingen till brottsoffret bland annat stadgas det att "... de enskilda personer som utsätts för brott skall sättas i centrum för polisens uppmärksamhet och omsorg...".¹⁰

Enligt engelsk rätt är brottsoffret inte part i rättegången utan kallat som vittne. Traditionellt sett har inte brottsoffret haft någon rätt till råd, att delta i rättegången eller få information om processens fortskridande. Därför har förändringarna som berör brottsoffer i England blivit mer ingripande i rättegången än vad de blivit i Sverige.

Frivilligorganisationen Victim Support har haft och har än idag en mycket viktig roll för utvecklingen kring brottsoffers rättigheter i England.¹¹ I England ansågs det ha ett stort egenvärde att det var vanliga människor som hjälpte utsatta brottsoffer och inte yrkes-

---

⁵ Heuman, Målsägande, s18

⁶ Heuman, Målsägande s 19 som hänvisar till Nehrman, Processum Criminalem s. 27 ff.

⁷ Heuman, Målsägande s 20.

⁸ Det motspänstiga offret, s 19

⁹ Wergens Anna, Victims in the European Union, The Crime Victim Compensation and Support Authority and the Ministry of Justice in Sweden, tryckt år 1999

¹⁰ Prop 1992/93:100 bil.3 s. 35

¹¹ English Legal System, Tenth Edition, Elliot Catherine and Quinn Frances, 2009 Great Britain

män. Verksamheten bedrevs som ett välgörenhetsprojekt.¹² Grundvalarna till Victim Support lades redan 1972. Föreningen bildades 1974 och redan 1986 hade organisationen minst en grupp i varje county (motsvarande län i Sverige) i hela England. Organisationen har ett nära samarbete med polisen och myndigheterna. Victim Support får finansiellt stöd från staten.¹³

I slutet av 1980 talet började den engelska statsmakten uppmärksamma brottsoffers situation. 1990 publicerades det första officiella dokumentet med fokus på brottsoffer, Victims' Charter, av The Secretary of State for the Home Department.¹⁴ Akten ansågs inte ge tillräckligt stor effekt och 2006 trädde en mer omfattande lag, Code of Practice for Victims of Crime, ikraft.¹⁵

Sverige har fokuserat på aktiva åtgärder för att förbättra situationen för brottsoffer. Mycket fokus har varit på kvinnor och barn som drabbats av våld i nära relationer. Detta syns exempelvis i Brottsbalken där grov kvinnofridskränkning införts och i Socialtjänstlagen där man har infört en skyldighet för socialtjänsten att stödja brottsutsatta med en speciell hänvisning till kvinnor och barn. Brottsofferrörelsen kom igång mycket tidigare i England och även den engelska statsmakten började vidta ingripande åtgärder tidigare än vad den svenska gjorde.¹⁶ Att värna om brottsoffer är både i Sverige och England okontroversiellt och förenar olika partier och människor som har skilda åsikter angående andra frågor. Därför används ofta brottsoffer som en del av det politiska spelet för att vinna popularitet.

---

¹² Det motspänsdiga offret s 18

¹³ Victim supports hemsida:

<http://www.victimsupport.org.uk/About%20us/History%20and%20achievements/Key%20events%20and%20achievements> .

¹⁴ New Law Journals webupplaga: <http://www.newlawjournal.co.uk/nlj/content/victim%E2%80%99s-voice>

¹⁵ CPS hemsida:

http://www.cps.gov.uk/thames_chiltern/victim_and_witness_care/the_code_of_practice_for_victims_of_crime/

¹⁶ Se exempelvis Victim Supports hemsida:

<http://www.victimsupport.com/About%20us/History%20and%20achievements/Key%20events%20and%20achievements>

2 Utgångspunkter

Under den här rubriken kommer jag först att redogöra för sekundär viktimisering som en grundval till varför det är viktigt att bemöta brottsoffret på ett bra sätt i rättsprocessen. Vidare kommer grundläggande information om det svenska respektive engelska rättssystemet att presenteras.

2.1 Sekundär viktimisering

När gärningsmannen utsätter brottsoffret för det brottsliga övergreppet uppstår den första situationen då brottsoffret upplever en kränkning. Kränkningen kan i första stadiet leda till bland annat fysiska och psykiska skador, förlust av egendom, sjukvårdskostnader samt förlorad arbetsinkomst. Brottet kan i första stadiet dessutom få mer indirekta skadeverkningar som rädsla, känslan av minskad livskvalitet och oro som förs vidare till anhöriga med mera. Med sekundär viktimisering menas ett dåligt bemötande från rättsväsendet som gör att den brottsutsatte känner sig än mer utsatt. Inom brottsofferforskningen läggs allt mer vikt på den sekundära viktimiseringen för det är något som lagstiftaren och rättsväsendet kan förhindra.¹⁷

2.2 Svenska rättssystemet

2.2.1 De svenska domstolarna

I Sverige finns det två parallella domstolsinstanser, en domstolsgång som berör förvaltningsmål och en som berör brottmål. Det finns tre instanser som arbetar med brottmål, det är tingsrätten, hovrätten och Högsta domstolen. Alla mål behandlas först i tingsrätten som i normala fall dömer med en lagfaren domare och tre nämndemän. I speciella fall kan två extra lagfarna domare vara med och döma. Hela domen eller delar av den kan överklagas till hovrätten som beslutar om prövningstillstånd. I brottmål dömer tre lagfarna domare tillsammans med två nämndemän. Om målet rör ett brott där påföljden inte är svårare än böter dömer enbart tre lagfarna domare. Högsta domstolen beslutar först om målet får prövningstillstånd. Högsta domstolen prövar enbart domar där utgången kan få

---

¹⁷ Encyclopedica of Victimology and Crime Prevention 1, Editors Bonnie S. Fisher and Steven P. Lab, tryckt I USA 2010. S 324 ff

prejudicerande effekt, det är fråga om resning eller där underinstanserna har gjort betydande misstag. Det går att överklaga hela eller delar av en dom.

2.2.2 Brottsoffrets ställning i rättsprocessen

Enligt RB 20 kap 8 § 1 st får målsägande enbart väcka talan angående brott som hör under allmänt åtal om personen angivit brottet och åklagaren beslutat att inte väcka åtal. Läger åklagaren ner åtalet har målsägande rätt att överta det, RB 20 kap 9 §. Vidare föreligger en rätt att överklaga när åklagaren inte vill göra det.¹⁸ Om målsägande inte vill överta åtalet kan personen överklaga åklagarens beslut att lägga ner åtalet till högre åklagare. Detta är en bidragande orsak till att en målsägande väldigt sällan övertar åtalet.¹⁹

Målsägande har i svensk domstol rätt att biträda åklagarens åtal, då blir målsägande part i rättegången och får samma rätt som åklagaren att föra fram bevisning och utredning inför rätten.²⁰ Målsägande kan framföra andra gärningsmoment än vad åklagaren gör men inte en helt annan gärning. Beslutet att biträda åklagarens åtal kan fattas när som helst under processen.²¹

Målsägande kan också bli part i rättegången genom att föra talan om enskilt anspråk i samband med rättegången. Åklagaren är skyldig att föra målsägandes talan om enskilt anspråk när det härrör sig från brott som lyder under allmänt åtal, RB 22 kap 2 §. Målsägande har genom att bli part rätt att sitta med under hela rättegången. För de fall då målsägande inte är part och det annars inte är olämpligt får rätten besluta att målsägande inte får sitta med under rättegången innan hon eller han ska avge sin utsaga, RB 46 kap 8 §. Bestämmelsen används väldigt sparsamt och syftet med den är att målsägande, när intresse för att sitta med saknas, inte ska ta intryck av sakframställningarna. När målsägande lidit skada av brottet eller om målsägande berörts starkt personligen bör målsägande alltid få vara med i rättssalen.²² Oavsett om det är åklagaren eller målsägande som är part i rättegången är de i svensk domstol parter och inte företrädare för det allmänna, även om åklagaren främst skall agera utifrån det allmänna intresset.²³

---

¹⁸ Rättegång, Andra häftet s 60

¹⁹ Rättegång, Andra häftet s 60

²⁰ Karnovs lagkommentar nr 577 till RB 20 kap 8 § 2 st Författare: Christer Thomefors.

²¹ Rättegång, Andra häftet, s 60.

²² Prop 1986/87 s 236.

²³ Rättegång, Andra häftet s 56 f.

Målsägande får inte vittna i brottmål oavsett om personen biträder åtalet eller inte, RB 36 kap 1 §. Däremot får målsägande ge sin utsaga i bevissyfte, denna utsaga ges inte under ed.

2.2.3 Lagar och reglers legala status

De flesta regler som berör brottsoffer är stadgat i lag. Förtydliganden om hur lagen ska tillämpas hämtas från praxis och förarbeten. Högsta domstolens domar har prejudicerande verkan.

2.2.4 Fri bevisföring

I Sverige tillämpas fri bevisföring. Detta innebär att parterna får lägga fram den bevisning de önskar och de behöver inte ta hänsyn till någon reglering. I RB 35 kap 8 § fastställs under vilka omständigheter rätten kan avvisa bevisning. Dessa är: omständigheten som ska bevisas är utan betydelse i målet, beviset är obehövligt, beviset skulle bli utan verkan, om bevisningen kan föras på ett sätt som genererar mindre besvär eller lägre kostnad samt om beviset inte kan tas upp trots rimliga ansträngningar.

2.3 Engelska rättssystemet

2.3.1 De engelska domstolarna

Det finns två olika domstolar som fungerar som första instans för olika typer av brott. Dels är det Magistrates' Court som prövar mål som rör enklare förseelser så som trafikmål eller misshandel av normalgraden. Magistrates' Court har rätt att utdöma fängelsestraff som är upp till 6 månader långa samt böter som inte överstiger 5000 £.²⁴ Mål som berör mord, grov misshandel eller våldtäkt tas upp av Crown Court, som är en domstol med större befogenheter. Mål som varken är av enkel beskaffenhet eller väldigt allvarliga kan tas upp av vilken som helst av de två domstolarna. Exempel på sådana mål är stöld eller inbrott. Mål som behandlas i Magistrates' Court behandlas i korthet utan många av de ju-

---

²⁴ HM Courts and Tribunal Services hemsida: <http://www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/Magistrates?/index.htm>

ridiska regler som används i Crown Court.²⁵ I Crown Court dömer en domare tillsammans med en jury som består av 12 personer.²⁶

Mål som avgjorts i Magistrates' Court kan överklagas till Crown Court. Mål från Crown Court överklagas i sin tur till Court of Appeal, som är uppdelad i två avdelningar; en som dömer i civilmål och en som dömer i brottmål. Antingen kan den dömda begära prövningstillstånd för domen i sin helhet eller enbart straffmätningen. Avgöranden från Court of Appeal kan överklagas till Supreme Court, som enbart prövar ett fåtal fall per år.²⁷

2.3.2 Brottsoffrets ställning i rättsprocessen

I England finns det två parter i rättsprocessen, den åtalade samt Crown Prosecutorn. Brottsoffret har inte status som part i rättegången. Det medför att brottsoffret inte har någon rätt att komma till tals i rättsprocessen. Crown Prosecutorn åtalar utifrån det "allmänna intresset" och inte utifrån brottsoffrets intresse, men i bedömningen om det ligger i det allmänna intresset att åtala ska även brottsoffrets perspektiv tas med. Brottsoffret har en rätt att åtala på eget bevåg men i de fallen kan Crown Prosecutorn ta över åtalet och lägga ner det. Att brottsoffret själv åtalar är väldigt ovanligt.²⁸

I de fall brottsoffret är med i rättegången är det i egenskap av vittne och då föreligger ingen rätt att sitta med på hela rättegången utan enbart för att utge sin vittnesutsaga. I de fall den åtalade väljer att plea guilty så kommer rätten enbart att göra en straffbedömning. Numera har brottsoffer en möjlighet att lämna ett "Personal Statement" som rätten läser igenom inför straffmätningen.²⁹ Vid plea bargain har den misstänkte rätt att försvara sig och argumentera runt samt förklara den brottsliga handlingen. I vissa fall kan det innebära att den misstänkte skyller på brottsoffret på olika sätt. I dessa fall har dock brottsoffret ingen möjlighet att försvara sig.³⁰

---

²⁵ Criminal Justice, Sanders Andrew, Young Ricard, Burton Mandy, fjärde upplagan 2010 tryckt i Hampshire Storbritannien. S 500.

²⁶ HM Courts and Tribunal Services hemsida: <http://www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/crown/index.htm> HM Courts and Tribunal Services hemsida

²⁷ Introduction to the English Legal System

²⁸ Handbook of Victims and Victimology Edited by Sandra Walklate, 2007 Tryckt i Padstow, Cornwall. S 283. Sanders A och Young R, Criminal Justice, Osford Univerity Press, Tryckt Oxford. 2006

²⁹ . S 159 Victimology victim and victim rights.

³⁰ Handbook of Victims and Victimology s 284

Eftersom bevisföringen inte är fri i England finns det reglering som berör vilken bevisning som får framföras i förhållande till brottsoffret.

2.3.3 Lagar och reglers legala status

England saknar konstitution vilket gör att parlamentet är obundet, bortsett från EU-reglering, när parlamentet stiftar lagar. I England finns det ingen samlad brottsprocessrätt, utan området styrs av en mängd olika regleringar. Samma sak rör den reglering som berör brottsoffer. I England finns det en mängd rättskällor som inte besitter en inbördes rangordning. En Act är en stiftad lag vidare finns det common law, administrativa riktlinjer och direktiv.³¹

Den reglering som ger brottsoffer flest "rättigheter" är The Code of Practice for Victims of Crime. Dock har den inte samma legala status som en lagtext. Den är ett dokument som fastställer vilken service brottsoffer har rätt till och till vilka instanser brottsoffret kan klaga om det inte blivit erbjuden alla tjänster rättsväsendets olika aktörer ska tillhandahålla. I sista hand kan brottsoffret klaga till den parlamentariska ombudsmannen.

2.3.4 Plea Bargain

Inför domstolsförhandlingen måste den åtalade antingen plea guilty (yrka på att vara skyldig) eller plea not guilty (yrka på att vara oskyldig). Om den misstänkte går med på att plea guilty på en åtalspunkt kan åklagaren välja att inte åtala för en alternativ brottsrubricering som skulle kunna generera ett strängare straff för den åtalade. I England förekommer inte plea bargain i den mening att domare och försvarsadvokaten förhandlar om straffvärdet mot ett erkännande. Domaren får inte hinta om vilket straff den har tänkt sig och insinuera att ett erkännande kan sänka det. Däremot får domaren sänka straffet om den åtalade erkänner den brottsliga gärningen. Straffrabatten rör sig mellan 25 och 33 procent av straffet och påverkas av när i processen erkännandet kommer samt under vilka omständigheter.³² När Crown Prosecutors förhandlar om plea bargain så ska de ta hänsyn till brottsoffrets perspektiv och intressen, Code for Crown Prosecutors 10.2.

---

³¹ Criminal Procedure Systems in the European Community, Editor Van Den Wyngaert Christine, Tryckt I Great Britain 1993. S 73 ff

³² English legal system s 124 f.

2.3.5 Borgen

Inom det engelska rättssystemet är principen "innocent until proved guilty" mycket stark. Misstänka ska få behålla sin frihet tills dom har avkunnats. Detta gäller inte om det är någon som är att anse som mycket samhällsfarlig. Polisen och de olika domstolarna kan besluta om borgen, så kallad polisborgen eller domstolsborgen. Syftet med borgen är att se till att den misstänkte kommer till domstolen eller polisstationen när han eller hon ska samt att personen inte begår nya brott när den är släppt mot borgen.³³

Antingen kan borgen garanteras genom att någon förbinder sig att betala en summa pengar om den misstänkte inte dyker upp eller så kan den misstänkte själv deponera en summa som säkerhet.³⁴ Det finns två olika typer av borgen, villkorad och ovillkorad borgen. Villkorad borgen kan exempelvis innebära att den misstänkte inte får gå i närheten av ett vittnes hus eller måste sova på en viss plats. Om den misstänkte bryter mot villkoren som har ställts upp för borgen kan han tas in i förvar. Misstänka som förväntas infinna sig i rätten eller hos polisen på utsatt tid och som inte bedöms utgöra en fara för vittnen och återfalla i brott släpps mot en ovillkorad borgen.³⁵

---

³³ English legal system s 106 f

³⁴ Criminal Justice s 287

³⁵ English legal system s 106 f

3 Vem är att betrakta som brottsoffer/målsägande?

För att kunna utröna vilka rättigheter ett brottsoffer har är det viktigt att först fastställa vem som är att betrakta som ett brottsoffer. Här redogörs för tre olika definitioner för att se vem som generellt betraktas som brottsoffer samt vem som får ta del av de rättigheter brottsoffer har i respektive land

3.1 Internationella definitioner av victim/brottsoffer

Termen brottsoffer definieras i FN:s Deklaration om rättsprinciper för offer för brott och maktmissbruk. I artikel 1 framgår det att offer för brott är den som har lidit fysisk eller psykisk skada, utsatts för känslomässigt lidande eller ekonomisk förlust eller fått väsentlig försämring av sina grundläggande rättigheter. Dessa tillstånd kan uppnås både genom handling eller underlåtenhet som strider mot det aktuella landets strafflagstiftning. Vidare stadgas det att begreppet brottsoffer utöver den direkt brottsdrabbade även innefattar de som är släkting, anhöriga till den brottsutsatte, vittnen och de som lidit skada när den ingripit eller försökt hindra brottet, artikel 2.³⁶ Denna definition är mer vittgående än de definitioner som tillämpas i både Sverige och England.

3.2 Enligt svensk rätt

I svensk rätt kallas den brottsutsatta för målsägande. Vem som är att betrakta som målsägande definieras i RB 20:8 st 4 som stadgar att "Målsägande är den, mot vilken brott är begånget eller som därav blivit förnärmat eller lidit skada".

3.2.1 Den mot vilket brott är begånget

Detta rekvisit skyddar den person vilkens intressen är tänkta att skyddas genom straffbestämmelsen som gärningsmannen brutit mot.³⁷ I litteratur och praxis anses målsägande vara den "som är innehavare av det rättsligt goda" eller "den vars rättsliga intresse angripes genom brottet."³⁸ Med detta menas den person som blivit drabbad av den brottsliga gärningen.

---

³⁶ Brottsoffermyndighetens hemsida:

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/Sidor/EPT/Bestallningar/PDF/FN%20deklaration%20brottsoffer.pdf>

³⁷ Heuman, Målsägande s 34

³⁸ NJA 1969 s 364, Heuman, Målsägande s 35 för vidare referenser not 13.

3.2.2 Den som därav blivit förnärad

Vad som menas med den som därav blivit förnärad är i högsta grad oklart. Det är i praxis fastställt att det inte räcker att enbart bli förnärad av en handling för att kunna betraktas som målsägande.³⁹ Enligt Ekelöf har rekvisitet framförallt använts för att tolka "den mot vilket brott är begånget" extensivt.⁴⁰ Olivecrona utgår från teorin om angreppsobjekt när han resonerar kring målsägandebegreppet. Han menar att rekvisitet "förnärad" innebär att även personer som inte är det direkta angreppsobjektet kan vara att anse som målsägande.⁴¹ Brott som är riktade mot staten eller allmänheten kan förnärma en person så till den grad att den äger rätt att föra talan som målsägande.

3.2.3 Den som lidit skada

Vad detta rekvisit syftar till är omdebatterat i doktrinen. Vid bestämmelsens tillkomst sågs detta rekvisit som en skadeståndsrättslig regel. Numera är det fastställt att den inte var ämnad för det. Den som är skadeståndsberrättigad vid ett brott är generellt att anse som målsägande. Men alla som lidit skada av brottet är inte målsägande.⁴² Ekelöf menar att även detta rekvisit främst används för att extensivt tolka "den mot vilken brott är begånget".⁴³

3.2.4 Begreppet brottsoffer

I Sverige finns ingen tydlig definition av vem som är att betrakta som ett brottsoffer. I SOU 1998:40 konstateras att det finns en mängd olika definitioner av brottsoffer men i utredningen väljer författarna att definiera brottsoffer som en fysisk person som har utsatts för brott.⁴⁴

3.3 Enligt engelsk rätt

I engelsk rätt finns ingen direkt motsvarighet till det svenska målsägandebegreppet utan där används istället begreppet victim, brottsoffer. Definition av begreppet victim finns i Code of Practice for Victims of Crime (CPVC). Den som har rätt till åtgärderna i CPVC är att anse som victim om sammanhanget inte kräver annat.⁴⁵ Vem som har rätt till servicen en-

---

³⁹ NJA 1969 s 364

⁴⁰ Ekelöf, Per Olof, Rättegång, Andra häftet s 66.

⁴¹ Olivecrona, Karl, Rättegången i brottmål enligt RB

⁴² Heuman s 42.

⁴³ Ekelöf s 66

⁴⁴ SOU 1998:49, Brottsoffer Vad har gjorts? Vad bör göras?

⁴⁵ The Code of Practice for Victims of Crime, Definitions sida 21.

ligt regleringen återfinns i sektion 3. I artikel 3.1 stadgas det att den som gjort en anmälan enligt National Crime Recording Standards (NCRS) eller fått en anmälan gjord på dess vägnar är berättigad till åtgärderna i CPVC. Regleringen gäller enbart om personen är direkt utsatt för brottet. Personer som är indirekta victims, exempelvis vittnen, omfattas däremot inte, CPVC 3.2.

I 3.10 framgår det att när någon som är skyldig att ge ett victim hjälp utifrån CPVC får man enbart ta hänsyn till den anmälan som har gjorts. Man får inte väga in att man inte tror på anmälan, att det inte finns en misstänkt, att brottsrubriceringen blivit felaktig eller att ingen blivit dömd för gärningen. Om däremot den serviceskyldiga har företagit en tillfredställande utredning av anmälan och kommit fram till att det inte rör sig om en brottslig gärning är personen som anmälan är upprättad för inte att betrakta som victim, 3.11. Detsamma gäller om brottet inte inordnas under NCRS. Dock har personen rätt till upplysning om att den inte är att betrakta som ett victim under CPVC och inte kommer få någon vidare hjälp utifrån koden.

4 Vilka rättigheter åtnjuter ett brottsoffer?

4.1.1 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

I Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR) finns det inget uttryckligt skydd för brottsoffer men domstolen har i sina avgöranden gett brottsoffer ett implicit skydd genom att tillse vissa av deras rättigheter. Som uttryckligt stadgas i artikel 6 i EKMR finns en rätt till prövning av civila rättigheter och skyldigheter. Brottsoffer har således rätt till alla rättigheter som stadgas i artikel 6 gällande civilrättsliga tvister rörande brottet, exempelvis en skadeståndstalan. I artikel 6 EKMR tillstår att *anklagad* i brottsprocessen har rätt till bland annat en rättvis rättegång. En motsvarande reglering finns inte för brottsoffer men de har fått vissa rättigheter tillgodosedda genom domstolens rättstillämpning. Det kan exempelvis vara tillåtet att använda sig av anonyma vittnen, bevis enligt hörsägen eller att använda sig av förinspelat material.⁴⁶

Vidare fastställs i artikel 2 rätt till liv, i rättsfallet *Osman v UK* fastställer rätten att en medlemsstat har en skyldighet att med rimliga medel skydda människor från livsfara som den har kännedom eller borde ha haft kännedom om.⁴⁷ Alltså har staten en preventiv skyldighet att tillse att människor inte blir brottsutsatta när den har kännedom om en reell risk. Det gäller även för artikel 3 som tillser rättigheten att inte bli utsatt "för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning".⁴⁸

I artikel 8 stadgas det om rätten till privat och familjeliv. Detta är främst en negativ rättighet men genom rättstillämpningen har den kommit att omfatta även en positiv rättighet genom att medlemsstaterna har ålagts en skyldighet att skydda medborgarna från att andra individer och myndigheter intervenerar i deras privat och familjeliv.⁴⁹ Artikel 13 stadgar rätt till effektiva rättsmedel när någon rättighet under konventionen blivit kränkt.

---

⁴⁶ Victimology: Victimisation and Victims' Rights, Lorraine Wolhuter, Neil Olley and David Denham. Tryckt 2009 Wiltshire, Stor Britannien, s 125. *Doorson v The Netherlands* (1996) 22 EHRR330, *Luca v Italy* (2003) 36 EHRR 46. *PS v Germany*, (2003) 36 EHRR 61. *SN v Sweden*, (2004) EHRR 13.

⁴⁷ *Osamn v UK*, (2004) 29 EHRR 245, para 116.

⁴⁸ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 125 ff.

⁴⁹ Victimology: Victimisation and Victims' Rights, Exempelvis *X and Y v The Netherlands* (1986) 8 EHRR 235.

5 Skydd för brottsoffer

5.1 Integritet

Att skydda ett brottsoffers integritet är viktigt ur flera aspekter. Kan polis och domstol få brottsoffret att känna sig trygg ökar benägenheten att personen utger en korrekt utsaga eller vittnesmål. Att skydda speciellt känsliga uppgifter hjälper till att undvika sekundär viktigmisering i domstolen. Att arbeta med att skydda brottsoffers integritet kan i förlängningen leda till att fler brott anmäls. Brottsoffer som inte känner sig rädda inför domstolsprocessen eller anmälningsförfarandet har en ökad benägenhet att anmäla brott.

5.2 Svensk reglering till skydd för brottsoffrets integritet

5.2.1 Sekretess

Under förundersökningen föreligger sekretess för uppgifter om personliga och ekonomiska förhållanden, 35 kap 1 § Offentlighet- och Sekretesslag (2009:400) (OSL). Enligt 35 kap 5 § är ärenden om kontaktförbud sekretessbelagda gällande uppgifter om personliga förhållanden om någon kan antas lida men om uppgiften röjs.

I vissa typer av brottmål gäller sekretess om uppgifter som rör enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden om personen eller närstående lider skada eller men om uppgiften röjs, 35 kap 12 § OSL. Brotts typerna paragrafen berör är; sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning, dataintrång, brott mot tystnadsplikt, brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts, människorov samt uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild. Gällande brott genom vilket HIV-infektion kan eller har överförts kan brottsoffrets namn lyda under sekretess, inte gällande övriga brott. Anledningen till att en målsägandes namn kan sekretessbeläggas gällande brott som rör HIV är att det finns mycket fördomar om människor som drabbas av HIV och smittspridning av infektionen, vilket kan föranleda att ett brottsoffer inte vågar anmäla. För att öka benägenheten att anmäla infördes bestämmelsen att det går att sekretessbelägga målsägandes namn.⁵⁰

---

⁵⁰ Prop 1995/96:127 s 35

Enligt 35:17 OSL gäller sekretess hos Brottsoffermyndigheten i ärende om brottsskadeersättning. Sekretessen gäller uppgifter om hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden om det kan antas att den enskilde eller närstående lider betydande men om uppgifterna röjs.

5.2.2 Skyddande av personuppgifter

I 45 kap 9 och 16 § § framgår det att uppgifter om målsägandes ålder, yrke eller bostadsadress inte ska finnas med i de handlingar rätten delger den misstänkte. Enbart om uppgifterna är av betydelse för utredningen ska de finnas med. I förarbetena ges som exempel på när uppgifterna ska framgå fall där brott är förövade i målsägandes bostad eller när åldern har betydelse för brottsrubriceringen.⁵¹ Den tilltalade har fortfarande rätt att begära ut målsägandes uppgifter men det ger ändå målsägande visst skydd när uppgifterna inte delges per automatik. Vid målsägandeförhör gäller samma princip. Detta framgår av 37 kap 3 § 1 st samt 36 kap 10 § RB.

Enligt 16 § i Folkbokföringslagen (1991:481) kan ett brottsoffer samt dess familj vid flytt bli kvarskrivna i skatteverkets register. Kvarskrivning innebär att brottsoffret fortsätter att vara skriven på den gamla adressen trots flytt. Den här möjligheten finns för de brottsoffer som kan antas bli utsatt för brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier. Kvarskrivning är tänkt som en lösning när ett kontaktförbud inte ger tillräckligt skydd för den brottsutsetta. Exempelvis för brottsoffer som lever under sådana allvarliga hot att ett kontaktförbud är verkningslöst eller när det inte går att identifiera vem det är som hotar brottsoffret. Kraven för kvarskrivning är desamma som för kontaktförbud och om kontaktförbud inte beviljats ska inte heller kvarskrivning beviljas. Det finns problem förenade med att vara kvarskrivna på sin gamla adress eftersom det kan bli svårt att få tillgång till den service som samhället erbjuder.⁵²

Enligt lag om fingerade personuppgifter (1991:483) kan personer som riskerar att utsättas för allvarligt brott få tillstånd att fingera uppgifter, 1 §. Lagen gäller brott med högst straffvärde som hotar en persons liv, riskerar grov kroppsskada eller grov frihetskränk-

---

⁵¹ Prop 1993/94:143 s 46

⁵² Skatteverkets hemsida:
<http://www.skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter/sekretessmarkering.4.76a43be412206334b89800022975.html>

ning.⁵³ Personuppgifter får enbart fingeras om det är sista utvägen för att uppnå skyddet, andra åtgärder som kvarskrivning och kontaktförbud ska alltså vara otillräckliga. Att barn riskerar att bli bortfört utgör tillräckliga skäl för att få fingerade personuppgifter om andra åtgärder visat sig vara otillräckliga.⁵⁴

Skatteverket kan sekretessmarkera ett brottsoffer som vill skydda sina personuppgifter. Det finns inga formella krav men skatteverket rekommenderar att personen bifogar utlåtande från socialtjänsten, polisen eller liknande utredning för att styrka att det finns anledning att skydda personuppgifterna. Skyddet innebär inte en absolut sekretess utan skatteverket gör en sekretessprövning varje gång någon begär ut de skyddade uppgifterna. Skatteverket skriver att det bör röra sig om ett konkret hot för att ansökan om sekretessmarkering ska beviljas.⁵⁵

5.3 Engelsk reglering till skydd för brottsoffers integritet

5.3.1 Sekretess

Domstolen kan fatta beslut om att ett vittnes identitet inte får röjas i några dokument. Ingen uppgift får då lämnas ut som möjliggör identifikation.

Det finns tre nivåer av skydd för personuppgifter i England. Nivå ett förbjuder publicering av allt material som kan identifiera vittnet. Detta används särskilt för vittnen som blivit offer för sexualbrott. Nästa nivå är att vittnet bara identifierar sig inför parterna och domaren och juryn men inte inför allmänheten och pressen. Då ombeds vittnet att skriva ner sitt namn. Detta används exempelvis vid brottsoffer för utpressning, eftersom det finns ett stort allmänintresse av att döma utpressare och det kan bli svårt om offren inte vågar träda fram av rädsla för publicitet.⁵⁶ Den tredje nivån är möjligheten att få vittna under en pseudonym. Den har använts mot en bordellmamma som kontrollerade en prostituerad. Andra prostituerade fick därvid vittna under pseudonym.⁵⁷

---

⁵³ Prop 1990/91:153 s 143 samt Prop 1997/98:9 s 53

⁵⁴ NJA 1994 s 497 II

⁵⁵ Skatteverkets hemsida:

<http://www.skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter/sekretessmarkering.4.76a43be412206334b89800022975.html>

⁵⁶ Archbold8-147 s 1261

⁵⁷ R. v. Socialist Worker, ex p. Att.- Gen. (1975) Q.B. 637 at 644.

Att låta ett vittne förbli helt anonymt har använts i England, The Court of Appeal har godkänt ett sådant förfarande, men House of Lords godkände emellertid inte förfarandet med hänvisning till att ett sådant förfarande inte kunde anses som en rättvis rättegång och inte heller förenligt med Europarätten.⁵⁸ Således används inte detta förfarande längre.

I Coroners and Justice Act 2009 stadgas det om beslut som rör vittnens anonymitet. Rätten kan undanhålla materialet eller ta bort personuppgifter och andra saker som gör att vittnet kan identifieras från allt material som delas ut till alla parter under processen, 86 (1) a. Vittnet kan få använda en pseudonym, 86 (1) b. Vidare finns det stadgat i Criminal Evidence (Witness Anonymity) Act 2008 under rubriken Witness Anonymity Orders sektion (2) c, att vittnet inte får tillfrågas om saker som kan röja hans identitet. I (2) d framgår det att vittnet får vara avskärmat från den misstänkte. Avskärmningen får dock inte ske på så vis att vittnet inte kan se juryn, domarna eller personer som ska hjälpa honom eller henne, (4) a. I (2) e fastställs det även att det finns en möjlighet för vittnet att få sin röst förvanskad, så att den inte går att identifiera. Dock ska juryn och domarna kunna höra den naturliga rösten, (4) b.

I avsnitt 88 Coroners and Justice Act 2009 fastställs det vilka hänsyn som skall tas när rätten beslutar om att ge vittnet anonymitet. Det handlar om när det är nödvändigt för att skydda vittnets säkerhet, annan persons säkerhet, förhindra allvarlig skada på egendom eller för att undvika skada på det allmänna intresset, 88 (3). När rätten gör bedömningen skall den ta hänsyn till vittnets rädsla inför att bli allvarligt skadad, dödad eller lida stor egendomsskada. Vidare måste beslutet vara i enlighet med att den tilltalade får en rättvis rättegång, 88 (4). Vittnets vittnesmål måste vara av sådan vikt att det ligger i rättssäkerhetens intresse att vittnet ska vittna och vittnet inte skulle vittna om inga åtgärder vidtas eller att det annars skulle skada det allmänna intresset på ett allvarligt vis om vittnet inte skyddas, 88 (5). Det är inte tillräckligt att vittnet skulle avstå från att vittna utan beslutet måste vara i enlighet med det allmänna intresset.⁵⁹

---

⁵⁸ Archbold 8-148 s 1261

⁵⁹ Archbold 8-158 s 1264 f.

5.3.2 Skydd av personuppgifter

I England finns ingen folkbokföring. Brottsoffer behöver således inget skydd av personuppgifter i något folkbokföringsregister. HM Revenues and Customs har ett skatteregister som inte är offentligt.⁶⁰ Det register som finns över människor som är bosatta i England är folkräkningens register som görs av en myndighet som heter census. Uppgifterna som lämnas in dit är sekretessbelagda i 100 år och inte ens andra myndigheter har tillgång till uppgifterna.⁶¹ De engelska medborgare som har anmält sig till röstlängden finns med i röstlängden. Det finns två former av röstlängder; en offentlig och en sekretessbelagd. Den sekretessbelagda röstlängden får användas av vissa organ med särskilda tillstånd så som kreditinstitut eller politiska partier. Varje medborgare kan själv välja om han eller hon vill vara en del av den offentliga röstlängden. Detta kan ske antingen när personen registrerar sig för att rösta eller vid ett senare tillfälle. Om ett brottsoffer är oroligt för att någon ska komma över dess uppgifter är det bara att avskriva sig från den offentliga röstlängden och allmänheten kommer inte att ha tillgång till uppgifterna längre.⁶² Ett brottsoffer som inte vill att organ med särskilt tillstånd ska ha möjlighet att nå uppgifterna kan ansöka om att bli inskrivna i röstlängden anonymt. Dokument som beslutats om av domstol är exempel på sådana dokument som underlättar att få stå med anonymt i röstlängden. Gällande brottsoffer kan exempelvis en non-molestation order eller en restraining order gentemot en annan person användas för att få bli helt anonym.⁶³

5.4 Egna kommentarer

Karaktären av skyddet för personuppgifter skiljer sig väsentligt mellan svensk och engelsk reglering. I Sverige finns det en möjlighet att skydda uppgifter av privat karaktär såsom uppgifter som rör ekonomi och privata förhållanden. Det är ett viktigt skydd för brottsoffer att inte behöva dela allting med allmänheten. Det kan göra att brottsoffer vågar berätta mer under rättegången. I England däremot är skyddet för brottsoffrets integritet mer till för att ge brottsoffret mod att vittna i rättegången. Eftersom brottsoffret i England inte

---

⁶⁰ HM Revenues and Customs hemsida: <http://www.hmrc.gov.uk/about/privacy.htm>

⁶¹ Census hemsida: <http://2011.census.gov.uk/My-census/How-will-you-protect-my-data>

⁶² City of Westminster hemsida:

<http://www.westminster.gov.uk/services/councilgovernmentanddemocracy/elections/voting/register/>

⁶³ Electoral commissions hemsida:

http://www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/pdf_file/0009/87291/F6.pdf

har en lika central roll i själva rättegången är behovet av skydd för privata uppgifter mindre vilket också återspeglas i ländernas lagstiftning.

Möjligheterna för ett brottsoffer att inte avslöja sin identitet inför den tilltalade är betydligt större i England än i Sverige. Regleringen gäller dock enbart i extrema fall där rädslan hos brottsoffret är så stor att risken finns att personen inte vittnar om den inte får vara anonym. Den engelska regleringen är avpassad till speciella fall där svårigheter med vittnen kan uppstå. Kraven som ska vara uppfyllda för att få använda sig av de olika anonymitetsmetoderna är ganska högt ställda så regleringen används inte ofta. Sverige har inte kommit lika långt med arbetet att skydda brottsoffer vars utsaga är av stor betydelse i rättegången gällande särskilt allvarliga brott som gängkriminalitet eller utpressning. I England finns det en större mängd mycket grova brott än vad det finns i Sverige. Utvecklingen i Sverige verkar gå mot allt allvarligare brottslighet med mer gängkriminalitet. I Sverige har det höjts röster för en möjlighet att lämna utsaga i domstol anonymt för att förmå människor att vittna i rättegångar som rör grov kriminell brottslighet.

I Sverige har skatteverket ett register där allmänheten kan hämta ut information om brottsutsatta. Eftersom det inte finns liknande register i England föreligger inte samma skyddsbehov. I England har brottsoffret mer egenmakt över vem som kommer över exempelvis adressuppgifter än i Sverige. I Sverige finns det gott om möjligheter att skydda adressuppgifter när behov föreligger men det krävs ändå en bedömning av polisen eller skatteverket. Detta är någonting där grundläggande skillnader mellan de två samhällena visar sig. Sverige har dock anpassat skyddsmöjligheterna efter det faktum att många privata uppgifter är offentliga i Sverige.

6 Skydd för brottsoffrets säkerhet

När ett brottsoffer har blivit utsatt för en kränkning är det viktigt att det finns effektiv reglering som förhindrar att ytterligare kränkningar kommer till stånd. Om brottsoffret vet om att det finns skydd att få ökar benägenheten att anmäla brott.

6.1 Svensk reglering till skydd för brottsoffrets säkerhet

6.1.1 Brottsbalken

Brottsoffer skyddas naturligtvis av de allmänna straffstadgandena i BrB i det fall de skulle bli utsatta för ytterligare brott. De regleringar som oftast blir aktuella vid övergrepp mot brottsoffer är kap 3 som berör brott mot liv och hälsa, samt kap 4 om brott mot frihet och frid.

Den mer specifika regleringen som skyddar brottsoffer är BrB 17:10, som rör övergrepp i rättssak. Paragrafen skyddar den som gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos domstol eller myndighet mot våld eller hot om våld, 17:10. Första punkten i 17 kap 10 § stadgar skydd för alla som är part i rättegången medan andra punkten enbart skyddar dem som har eller ska avge en utsaga i domstol. Följaktligen är det enbart den part som avgett utsaga som är skyddad mot att bli angripen med annan gärning som medför lidande, skada eller olägenhet. Även hot om sådan gärning omfattas av paragrafen.⁶⁴ Att försöka hindra någon från att utföra sådana gärningar i punkt ett och två är också förbjudet enligt paragrafen. För att någon ska fällas för övergrepp i rättssak krävs att den skyldige haft uppsåt till att förhindra eller hämnas den som lämnat uppgifterna.⁶⁵

Det högsta straffet för normalgraden av övergrepp i rättssak är fyra års fängelse. Ringa brott bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Vid grovt brott döms till fängelse i lägst två år och högst åtta år, 17 kap 10 § BrB.

Att utsätta någon för övergrepp i rättssak anses vara ett övergrepp mot rättsordningen och samhället eftersom det är av största vikt att vittnen och målsägande känner att de

---

⁶⁴ Brottsbalken, En kommentar, Del II (13-24 kap) Brotten mot allmänheten och staten m.m. Holmqvist Lena m-fl. Nordstedts Juridik AB, 2009, Tryckt Vällingby s 17:38.

⁶⁵ Karnovs lagkommentar till BrB 17:10, skriven av Göran Nilsson

kan tala sanning inför domstolen. För att skydda rättsordningen anses det vara av stor vikt att skydda vittnen och målsägande från otillbörlig påverkan.⁶⁶ För de fall då övergrepp i rättssak begås genom tryckt skrift är det ett tryckfrihetsbrott i enlighet med Tryckfrihetsförordningens 7 kap.

6.1.2 Kontaktförbud

I 1 § lag om kontaktförbud (1988:688) ges rätt att förbjuda en person att besöka, kontakta eller följa efter en annan person. Denna reglering kan bli aktuell att använda sig av när det föreligger risk om upprepad brottslighet. Brottsoffret skyddas genom att personer som kan antas komma att begå brott, trakassera eller förfölja brottsoffret kan föreläggas ett kontaktförbud. Förbudet innebär att gärningsmannen inte får kontakta brottsoffret med några tillgängliga medel såsom e-post, brev, telefon eller liknande.

Är det inte tillräckligt med ett förbud mot att besöka och kontakta brottsoffret finns det möjlighet att besluta om ett utökat kontaktförbud som exempelvis kan omfatta den brottsutsattes arbetsplats, skola eller andra platser där personen vistas, 2 §. Förbudet går även att tillfälligt utfärda för den gemensamma bostaden om det rör sig om brott inom familjen, 1 a §.

6.1.3 Skydd som polisen erbjuder

Polisen arbetar med skydd utifrån hot- och riskbedömningar. Polisen erbjuder vid behov bland annat skydd i form av kortvarig bevakning, tekniska hjälpmedel, skyddade transporter samt rådgivning.⁶⁷ Polisen har även ansvar för att göra uppföljning av kontaktförbudet.⁶⁸

De tekniska hjälpmedlen erbjuds människor som lever under hot genom ett skyddspaket. Skyddspaketet innehåller en telefon med gps-sändare som är direktkopplad till polisen. Det finns även en enhet som gör det möjligt att spela in telefonsamtal samt ett överfallsalarm. Polismyndigheterna kan från och med 2010 beställa larmpaketen. Syftet med att

---

⁶⁶ Prop 1996/97:135 s 8.

⁶⁷ Polisens hemsida: <http://www.polisen.se/Kronoberg/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Skydd-for-hotade/>

⁶⁸ Polisens folder ”Bättre stöd och skydd till brottsoffer” återfinns på internetadress: http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Informationsmaterial/01%20Polisen%20nationellt/Brottsoffer_pol_personsakarbete_090618.pdf

införa ett nationellt larpaket är att alla brottsoffer i hela landet ska få tillgång till samma stöd och skydd.⁶⁹

Personer som varit offer för organiserad brottslighet har rätt till personskydd genom Förordning (2006:519) om särskilt personsäkerhetsarbete m.m. Personen som får skydd enligt förordningen har rätt till möjliga och nödvändiga skyddsåtgärder, 1 §.

6.2 Engelsk reglering till skydd för brottsoffers säkerhet

6.2.1 Intimidation of witnesses

I Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPO) avsnitt 51 återfinns regleringen som berör hot eller annan otillbörlig påverkan på vittnen, jurymedlemmar och andra. Jag kommer här enbart beröra frågan utifrån ett vittnes skyddsintresse. Eftersom ett brottsoffer inte har en självständig ställning i rättsprocessen är det i egenskap av vittne som brottsoffret skyddas.

I avsnitt 51 (1) fastställs det att den som utför en handling i syfte att skrämma en person som han vet eller tror är ett vittne eller potentiellt vittne i en process angående en kriminell handling gör sig skyldig till brott enligt nämnda avsnitt. Syftet ska vidare vara att påverka eller hindra rättsvisans gång eller utredningen. Den som utför en handling som har för avsikt att skada, skadar ett vittne, skapa rädsla för att bli skadad eller hotar att skada gör sig också skyldigt till brott, 51 (2). Handlingar som exempelvis förolämpning räknas inte in eftersom det krävs att vittnet blir fysiskt skadat.⁷⁰ Enligt 51 (4) kan det också röra sig om hot eller skada mot egendom. Det är oväsentligt om handlingar som uppfyller syftet ovan utförs direkt mot vittnet eller mot någon annan. Vittnet behöver inte vara närvarande vid tillfället, 51 (3). Det högsta straffet som får utdömas är fängelse i fem år, 51 (6).

6.2.2 Non-molestation orders

Domstolen kan utfärda en non-molestation order som innebär att en person inte får göra saker som stör ett närstående brottsoffer. Ett förbud om att störa någon kan utfärdas mellan makar, sammanboende, samkönade par, par som inte bor med varandra och släk-

---

⁶⁹Polisens hemsida: <http://www.polisen.se/Kronoberg/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Skydd-for-hotade/>, foldern ”Bättre stöd och skydd till brottsoffer” samt förtydligande mail från Maria Agge som arbetar på Rikspolisstyrelsen.

⁷⁰ Archbold 28-150 s 2553

tingar. Det krävs att relationen varit personlig och intim. När det gäller relationer där parterna inte bor med varandra ska domstolen ta hänsyn till intimiteten och tiden som de varit tillsammans.⁷¹ När en non-molestation order utfärdas ska domstolen ta hänsyn till behovet av att säkra hälsa, säkerhet och välmående. Genom Domestic Violence Crime and Victims Act 2004 gjordes det möjligt för polisen att arresteras någon som bröt mot en non-molestation order. Lagändringen trädde ikraft 2007 och gjorde det brottsligt att bryta mot en non-molestation order. Det har gjort att ansökningarna om att få en non-molestation order utfärdad har ökat dramatiskt, vilket gör att det blir en stor arbetsanhopning på domstolen.⁷² Straffet för att bryta mot en order får inte överstiga fem år. En non-molestation order kan antingen utfärdas som ett generellt förbud att ofreda en specifik person eller som ett mer specifikt förbud att inte vidta vissa specificerade handlingar gentemot en person, 42 (5) Family Law Act 1996.

6.2.3 Occupation order

Occupation order reglerar rätten för någon att vistas i ett hem oavsett vilka äganderättsförhållanden som föreligger. Det kan användas av brottsoffer som blivit utsatta för brott i nära relationer. De som är berättigade till att ansöka om en occupation order är gifta, sammanboende samt andra som lever eller har levt i samma hushåll som den som ansöker om beslutet. En occupation order kan utfärdas av både en civil domstol och Magistrates' court.⁷³ Enligt en occupation order kan den som ansöker om beslutet få tillgång eller få rätt att bo kvar i delar av en bostad eller hela bostaden, avsnitt 33 (3) b i Family Law Act. Den som beslutet riktas emot kan förbjudas att vistas i bostaden, en del av bostaden eller det område där bostaden ligger, avsnitt 33 (3) f och g.

6.2.4 Restraining order

Ett brottsoffer som har blivit utsatt för hot om våld eller trakasserier och som är rädd för att bli utsatt för det igen kan ansöka om en restraining order gentemot den försvarande parten. I beslutet, som fattas av rätten, fastställs vad det är som den försvarande parten inte får göra. Högsta straff för att bryta mot en restraining order är fem års fängelse. Om brottet är av mindre allvarlig grad och enbart behandlas summariskt i Magistrates' court

---

⁷¹ Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004, A Guide to the New Law, Clare Bessant, 2005 the Law Society Tyckt Padstow, Cornwall.

⁷² Introduction to the english legal system 2010-2011 Martin Partington, 2010 oxford university press, tryckt Storbritannien samt del 1 till Dometic violence crime and victims act 2004, s 190

⁷³ Introduction to the english legal system ,s 190

är det maximala straffet sex månaders fängelse. Detta stadgas i Harassment Act 1997 avsnitt 5.

6.2.5 Skydd som polisen erbjuder

I de fall då brottsoffret blivit utsatt för allvarlig och organiserad brottslighet kan polisen vidta lämpliga åtgärder för att skydda brottsoffret, avsnitt 82 (1) a Serious and Organised Crime and Police Act 2005. De åtgärder som polisen vidtar ska tas med hänsyn till karaktären och omfattningen av risken som riktas mot brottsoffret samt kostnaderna för åtgärderna. Hänsyn ska även tas till om personen och dess anhöriga kommer att kunna fullfölja de åtgärder som polisen vidtar. För de fall som brottsoffret är ett vittne och hotet härrör från åtagandet att vittna ska en bedömning göras utifrån hur viktigt vittnesmålet är och karaktären av rättsprocessen, avsnitt 82 (4) a-d. Den som uppsåtligt bryter sekretessen kring skyddsåtgärderna som vidtagits mot en hotad person begår en brottslig handling enligt avsnitt 86 (1) a-b.

De åtgärder det kan röra sig om är att brottsoffer kan utrustas med paniklarm eller akuttelefon som är direktkopplat till polisen och som även spelar in allting som sägs. Vidare kan polisen patrullera runt området där ett brottsoffer bor eller få bevakning dygnet runt.⁷⁴ Polisen kan vidare flytta personen till ett annat område eller del av landet eller låta den ingå i ett vittnesskyddsprogram. Dessa åtgärder är mer långtgående och används väldigt sällan. Polisen i varje distrikt avgör vilka åtgärder som är nödvändiga. Den ansvarar även för att vidta dessa.⁷⁵

6.3 Egna kommentarer

Regleringen om övergrepp i rättssak motsvaras i engelsk rätt av intimidation of witnesses. Maxstraffet är i engelsk rätt fem år medan maxstraffet i svensk rätt är åtta år, gällande grovt brott. Att Sverige har hårdare straff för övergrepp i rättssak anser jag vara bra då skyddet för brottsoffer i domstol är svagare än i England. Ett högt straff hjälper till att signalerar brottets allvarlighetsgrad till allmänheten.

---

⁷⁴ Directgov Engelska myndigheternas hemsida med samhällsinformation:
http://www.direct.gov.uk/en/CrimeJusticeAndTheLaw/VictimsOfCrime/DG_1961.09

⁷⁵ Directgov Engelska myndigheternas hemsida med samhällsinformation:
http://www.direct.gov.uk/en/CrimeJusticeAndTheLaw/VictimsOfCrime/DG_181647

I England finns det tre former av beslut av olika slag som kan reglera gärningsmannens rätt att ta kontakt med brottsoffret. Non-molestation orders samt occupation orders skyddar brottsoffer som har blivit utsatta för brott av närstående. Restraining orders berör brottsoffer som blivit utsatta för hot om våld eller trakasserier. Att de olika förbuden är inriktade på specifika grupper kan göra det svårare för brottsoffer att veta vilket skydd de kan få. Dessutom kan vissa brottsoffer som inte innefattas i de specifika grupperna hamna utan skydd. Occupation orders kan å andra sidan anpassas till att passa den aktuella situationen. Detta gäller även om delar av det som gör skyddet flexibelt också kan leda till att skyddet för brottsoffret blir otillräckligt. Exempelvis kan regleringen om att en person förbjuds att vistas i delar av en bostad tyckas otillräckligt om brottsoffret har ett behov av skydd. I Sverige har vi det mer allmängiltiga kontaktförbudet. Detta förbud är lättare att tillämpa då det går att applicera på alla brottsoffer som är i behov av skydd. Dessutom är kontaktförbudet långtgående. Det förbjuder alla typer av kontaktförsök, i jämförelse med occupation orders som närmast är att jämföra med det svenska kontaktförbudet. En occupation order kan kombineras med en non-molestation order och då kan flera fall täckas in. En non-molestation order kan förbjuda bland annat kontaktförsök om det stör brottsoffret.

Skydden som polisen erbjuder är lika i de båda länderna. I England finns det en mer lagstadgad reglering och skydd för människor som vittnar i rättegångar som berör organiserad brottslighet än vad det finns i Sverige. Lagen är gjord för att få människor att våga vittna mot grovt kriminella och när det gäller allvarliga brott.

I Sverige verkar polisen arbeta för att alla brottsoffer i landet ska få samma skydd och rättigheter. I England däremot är det mer upp till varje kommun eller län att utforma hur polisen arbetar med att skydda brottsoffer. Det gör att Sverige har ett mer enhetligt bemötande av brottsoffer över hela landet. Det spelar ingen roll var i landet en person blir brottsutsatt. Den svenska regleringen som berör polisens agerande tycks mer flexibel då den vänder sig till behövande. Den engelska regleringen är mer specialinriktad vilket kan göra att den når ut mer effektivt till de grupper som har extra behov av skydd och stöd. Att det engelska polisskyddet sköts på olika sätt tycker jag skapar en otrygghet i rättssystemet. Jag anser att alla brottsoffer oavsett bostadsort borde ha rätt till samma skydd.

7 Stödfunktioner

Att bli utsatt för brott är för många brottsoffer väldigt traumatiskt. När det finns möjlighet till stöd för brottsutsatta ökar benägenheten att anmäla brott. Detta gäller särskilt när det avser känsliga brottstyper som brott som äger rum inom familjen eller sexualbrott. Att stötta ett brottsoffer leder dessutom till en bättre utsaga eller vittnesmål. En rättegång är ofta påfrestande för ett brottsoffer. Med stöd genom rättegången minskar troligen skadeverkningarna av brottet.

7.1 Svensk reglering till stöd för brottsoffret

7.1.1 Målsägandebitråde

I Lag (1988:609) om målsägandebitråde fastställs att målsägande har rätt till ett biträde i tre fall, som räknas upp i 1 §:

1. *Brottet är begånget mot BrB 6 kap, och det inte är uppenbart att behovet saknas.*
2. *Brott är begånget mot BrB 3 eller 4 kap och fängelse kan följa på brottet. Samt för brott begångna mot 8 kap 5 eller 6 §§. Försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott om det med hänsyn till målsägandens personliga relation till den misstänkte eller andra omständigheter kan antas att målsägande har behov av sådant biträde.*
3. *Annat brott som fängelse kan följa på om målsägande har behov.*

Målsägandebitråde kan enligt 1 § förordnas redan under förundersökningsstadiet. Som målsägandebitråde kan advokat, biträdande jurist eller annan lämplig förordnas. Målsägandebiträdets uppgift är att bistå målsägande under förundersökningen och rättegången. Målsägandebiträdet ska informera målsäganden om andra möjligheter till hjälp och stöd. Under förundersökningen bör biträdet förklara hur den går till och uppdatera målsägande på information som berör målet.⁷⁶

Innan rättegången ska målsägandebiträdet lämna information om rättegångsförfarandet. Biträdets huvuduppgift under rättegången är att tillse att förhör med målsägande går till på rätt sätt, att ställa kompletterande frågor samt att upplysa om målsägandens möjlighet

---

⁷⁶ Brottsoffer- från teori till praktik, Lindgren Magnus, Pettersson Karl-Åke, Hägglund Bo, Jure Stockholm, 2002, sida 181 f

att begära lyckta dörrar, få genomgå förhör via videolänk eller utan den tilltalade närvarande. Målsägandebiträdet kan även föra talan för enskilt anspråk mot den tilltalade.⁷⁷

Målsägandebiträdet tillkom för att kunna tillse brottsoffrets behov av stöd och hjälp genom rättsprocessen. Om rätten tar på sig den uppgiften kan objektiviteten och opartiskheten bli ifrågasatt. Tidigare var det dessutom svårt för rättens ledamöter att finna tid att stötta och informera målsäganden. I de mål med störst behov av målsägandebiträde är det nämligen ofta ont om tid i rättssalen.⁷⁸

Enligt 23 kap 5 § RB är undersökningsledaren skyldig att anmäla till rätten om målsäganden i förundersökningen vill ha ett målsägandebiträde. Om åklagaren anser att det behövs ett målsägandebiträde ska han även självmant anmäla det till rätten.⁷⁹

Målsägandebiträdet får vara med vid förhör av målsägande redan under förundersökningsstadiet, om det inte är till men för utredningen, 23 kap 10 § RB. Målsägandebiträdet har vidare en rätt att ställa frågor till målsäganden under förhöret, 23 kap 11 § RB.

7.1.2 Stödperson

I RB 20:15 framgår det att målsägande har rätt att ta med sig en stödperson under rättegången. Stödpersonen har ingen formell roll i rättegången utan medföljer enbart som stöd till målsäganden. Stödperson används främst vid känsliga brott som till exempel vid sexualbrott och våldsbrott. Det är upp till domstolen att avgöra när det är behövligt.⁸⁰

7.1.3 Brottsoffermyndigheten

1994 började Brottsoffermyndigheten sin verksamhet. Brottsoffermyndigheten har ansvar för tre övergripande områden; brottskadeersättning, brottsofferfonden samt att fungera som ett kunskapscenter.⁸¹ Det är främst som kunskapscenter som myndigheten kommer i direktkontakt med brottsutsatta. Det finns omfattande guider på brottsoffermyndighetens hemsida som riktar sig till brottsoffer med information om vilken hjälp de

---

⁷⁷ Brottsoffer- från teori till praktik, Lindgren Magnus, Pettersson Karl-Åke, Hägglund Bo, Jure Stockholm, 2002, sida 181 f

⁷⁸ Prop 1987/88:107 s 18 f.

⁷⁹ Prop 1987/88:107 s 44

⁸⁰ Karnovs lagkommentar till RB 20:15 skriven av Bertil Sundin samt Brottsoffer i blickpunkt- åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning, DS 1993:29

⁸¹ Brottsoffermyndighetens hemsida: <http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=1123>

har rätt till. Det går vidare att beställa hem material utan kostnad.⁸² Brottsoffermyndigheten har en servicetelefon dit brottsoffer och andra kan ringa för frågor om främst brottsofferersättning men även annat. Brottsoffermyndigheten deltar vidare i att utbilda personer som kommer i kontakt med brottsoffer.⁸³

7.1.4 Brottsofferjourernas riksförbund

Organisationen bildades 1988 och har idag 100 verksamma föreningar. Organisationen fungerar som opinionsbildare och har som långsiktigt mål att förbättra situationen för brottsutsatta. Organisationen fokuserar på att finnas som stöd samt att informera brottsoffer. Stöd ges genom att lyssna på vad de brottsutsatta har att säga och hjälpa dem att bearbeta händelserna. Jourerna ger information om hur en polisanmälan görs, hur en rättegång går till, hur brottsoffret kan söka ersättning, rättigheter och hur det kan kännas att bli utsatt för brott. Vidare kan jourerna hjälpa till med kontakten med myndigheter.⁸⁴

7.1.5 Andra frivilligorganisationer

Det finns ett antal andra frivilligorganisationer som erbjuder hjälp och stöd till brottsoffer. De flesta organisationerna är inriktade på att hjälpa kvinnor. Den första som kallas ADA bildades redan 1978.⁸⁵ Många av de svenska kvinnoorganisationerna är organiserade under ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige. Under ROKS finns det 100 jourer utspridda i landet. De bistår med samtalsstöd, hjälp med skyddat boende och annan hjälp våldsutsatta kvinnor och tjejer kan behöva. Kvinnojourerna har personer som kan följa med som stödpersoner vid rättegångar.⁸⁶ Det finns ett fåtal organisationer som är inriktade på att hjälpa män, men de har ingen tydlig riksorganisation.⁸⁷

7.1.6 Socialtjänstens ansvar

I socialtjänstlagen 5:11 framkommer det att socialtjänsten har till uppgift att verka för att brottsutsatta och deras närstående får stöd och hjälp. I 2 st framgår det att särskilt kvinnor som blivit utsatta för våld och övergrepp i en nära relation ska få socialtjänstens stöd

---

⁸² Brottsoffermyndighetens hemsida:

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=3448&refid=3416&parentId=1290>

⁸³ SOU 2004:61, s 96f

⁸⁴ Brottsofferjourernas verksamhetsberättelse från 2009:

<http://www.boj.se/ckfinder/userfiles/file/%C3%85rsber%C3%A4ttelse%202009,%20transumt.pdf>

⁸⁵ Kvinnojouren ADA: <http://www.kvinnojouren-ada.nu/foreningen>

⁸⁶ ROKS hemsida: <http://www.roks.se/har-finns-hjalp>

⁸⁷ Lista över Mansjourer som är anslutna till Mansjourernas riksförbudn:

<http://www.mansjouren.nu/mansjourer/>

och hjälp för att förändra sin situation. Exempel på hjälp kan vara att hitta en ny bostad åt kvinnan, ge henne ekonomiskt stöd i en akut utsatt situation samt att komma med råd eller bistå med stödperson under rättegången.⁸⁸

7.1.7 Polisens skyldigheter

Polisen ska ge brottsutsatta personer de råd, stöd och information de behöver, 1 kap 6 § Polisförordningen.

7.2 Engelsk reglering för att stötta brottsoffret

7.2.1 Witness Care Units

Witness Care Unit finns till för att stötta brottsoffer och åklagarens vittnen. Enheten bistår med kontaktperson för den som ska vittna i processen. Kontaktpersonen är någon som antingen arbetar inom polisen eller inom åklagarmyndigheten. Meningen är att brottsoffret ska ha en person att kontakta för information, hjälp och samordning av stöd. Witness Care Units gör en utförlig bedömning av de behov ett brottsoffer har i de fall när den åtalade har plead not guilty. Den fastställer om det rör sig om ett extra sårbart vittne, om det finns behov av barnpassning eller transporter. Vidare ska den ta reda på om det finns språksvårigheter eller medicinska problem. Den har även en skyldighet att ta reda på om behoven förändras under processens gång. Enheten ska slutligen informera om domen i målet.⁸⁹

7.2.2 Witness Service

I varje domstol i England som handhar brottmål finns det en Witness Service som Victim Support driver. Witness Service är fristående från både staten och domstolen. Witness Service erbjuder samtalsstöd om känslorna inför att vittna samt känslorna efteråt. Den ger också information om förfarandet i domstolen samt var brottsoffret kan vända sig för mer stöd och hjälp. Brottsoffer som vill känna sig mer bekväma i domstolsbyggnaden kan få en rundvandring i domstolen före rättegången. Man har också ett rum där vittnena får vänta på att vittna, avskilt från den misstänkte, dennes familj och anhöriga. Vidare erbjuder man en följeslagare i rättssalen samt praktisk hjälp med att få ut ersättning för kost-

---

⁸⁸ Prop 1997/98:55 s 137

⁸⁹ HM Courts and Tribunals Service hemsida: <http://www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/attend/witness/witness-care-unit.htm>

nader och man förmedlar även kontakt med domstolspersonal som kan svara på frågor om målet. All hjälp som Witness Service erbjuder är helt gratis.⁹⁰

7.2.3 Victim Support

Den första Victim Support-gruppen grundades redan 1974. Sedan dess har organisationen växt och finns idag representerad i hela England. Organisationen har gått från att vara en opolitisk välgörenhetsorganisation till att numera vara en betydande politisk aktör i frågor gällande brottsoffer. Organisationen tar numera emot betydande summor från staten för att fullgöra statens skyldigheter att erbjuda stöd och hjälp till brottsoffer.⁹¹ Enligt Victim Supports finansiella rapport för 2009, för England och Wales, så kom 75 % av deras inkomster från Ministry of Justice. Summan som utbetalades var 37 miljoner £, 7 miljoner £ kom det året från surcharges – en avgift på 15 £ som personer som dömts till böter betalar i domstolen. De övriga 25 % kommer från lokala statliga organisationer och från donationer till välgörenhet.⁹² Organisationen arbetar med att stötta brottsoffer emotionellt samt informera, bilda opinion samt hjälpa brottsoffer med praktiska bestyr. Den har också en hjälplinje dit brottsoffer kan ringa.

När ett brottsoffer anmäler ett brott skickas personens uppgifter till den lokala Victim Support enheten (för närmare uppgift om detta se avsnittet om information). Victim Support ringer sedan upp brottsoffret och frågar vad personen har råkat ut för och på vilket sätt händelsen har påverkat brottsoffret. Victim Support informerar om hur organisationen kan hjälpa brottsoffret och skapar en "hjälpplan" för hur organisationen kan stötta den utsatta personen om den är intresserad av hjälp. Kan Victim Support inte få tag på personen via telefon skickas ett informationsbrev ut. De tre kategorier Victim Support hjälper till med är; emotionellt stöd, information samt praktisk hjälp.⁹³ Brottsoffer vars uppgifter inte har skickats till Victim Support av polisen eller brottsoffer som inte har an-

---

⁹⁰ Victims Supports hemsida:

http://www.victimsupport.org.uk/Help%20for%20victims/~link.aspx?_id=BF2ACCC19F794A258D0DB44654AD36AF&_z=z

⁹¹ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 144.

⁹² Trustees annual report for the year ended 31 Mars 2009,

<http://www.victimsupport.org.uk/~media/Files/Publications/AboutOurCharity/report-accounts-2009.ashx>

⁹³ Victim Supports hemsida: <http://www.victimsupport.org.uk/About%20us/What%20we%20do>

mält brottet de blivit utsatta för kan kontakta Victim Support på eget initiativ och får då samma hjälp som andra brottsoffer.⁹⁴

Det emotionella stödet består i att brottsoffret får prata med en volontär som har utbildats i att lyssna och stötta brottsoffer. Tanken är att brottsoffret ska få dela med sig av sin upplevelse och på så sätt bearbeta händelsen och få tillbaka känslan över att ha kontroll över sitt liv. Det är inte terapi som erbjuds utan en medmänniska som lyssnar och stöttar. Victim Supports syfte är att brottsoffren ska få tillbaka tilltron till människor genom att bli hjälpt av en okänd person som vill deras väl till skillnad från personen som skadade dem genom att utsätta dem för brott.⁹⁵

Victims support bistår med information till brottsoffer för att underlätta de rättsliga efter spelen. Man ger också information om rättssystemets olika aktörer och vem brottsoffret ska vända sig till med ett klagomål. Organisationen ser även till att brottsoffret har tillräckligt med information för att ta itu med de val personen ställs inför under brottets efterspel.⁹⁶

Den tredje delen Victim Support hjälper till med är praktisk hjälp till brottsoffer. Man erbjuder hjälp med att fylla i rättsliga formulär och skicka in klagomål. Organisationen hjälper även till med andra typer av pappersarbete som försäkringspapper eller papper som berör vård. Man hjälper vidare till med att se till att brottsoffret får rätt vård, se över säkerheten i bostaden, hjälper till att införskaffa nya lås och fönster till huset. I de fall det behövs kan man även hjälpa till med att försöka hitta ersättningsbostad.⁹⁷

7.2.4 Andra frivilligorganisationer som hjälper brottsutsatta

Det finns många frivilligorganisationer som arbetar med olika typer av brottsoffer. Här beskrivs kortfattat några av dem.⁹⁸ Womens Aid Federation of England är en riksorganisa-

---

⁹⁴Victimology: Victimization and Victims' Rights s 147.

⁹⁵ Victim Support hemsida:

<http://www.victimsupport.org.uk/About%20us/What%20we%20do/Emotional%20support> Victim supports hemsida

⁹⁶ Victim Support hemsida: <http://www.victimsupport.org.uk/About%20us/What%20we%20do/Information>

⁹⁷ Victim Support hemsida:

<http://www.victimsupport.org.uk/About%20us/What%20we%20do/Practical%20help>

⁹⁸ Direct gov hemsida: http://www.direct.gov.uk/en/CrimeJusticeAndTheLaw/VictimsOfCrime/DG_181641

tion för Englands över 300 kvinnojourer.⁹⁹ Organisationen riktar sig främst till kvinnliga brottsoffer som blivit utsatta för våld i hemmet. The Survivors Trust är en annan riksorganisation som har 120 enheter under sig. Organisationen erbjuder hjälp och stöd till kvinnor, män och barn som har blivit utsatta för våldtäkt, sexuellt våld eller blivit sexuellt utnyttjande som barn.¹⁰⁰ För män finns det en organisation som heter Men's Advice Line som erbjuder en jourtelefon för män som blivit utsatta för våld i hemmet.¹⁰¹ Det finns också en mängd organisationer som inriktar sig på att hjälpa vissa grupper av brottsoffer så som muslimska kvinnor, kvinnor från minoriteter, homosexuella, transpersoner och bisexuella.¹⁰²

7.3 Egna kommentarer

Sverige har ett starkt stöd för brottsoffer i rättegången genom målsägandebiträdet. Det är en stark rättighet att extra utsatta brottsoffer får en person som företräder deras intressen i domstolen. Det lyfter upp brottsoffret till en mer jämbördig position med gärningsmannen i rättsprocessen. Det skapar också extra trygghet för brottsoffret i rättssalen. Det visar tydligt att svenska staten ser till målsägandens intressen och behov av stöd i rättsprocessen.

Både i Sverige och i England finns det möjlighet för brottsoffret att ta med sig en stödperson i rättssalen. Stödpersonen har inga juridiska rättigheter i rättssalen i något av länderna utan finns enbart där för att stötta målsägande eller vittnet i engelska domstolar.

De stöd som finns att få för brottsoffer skiljer sig markant mellan England och Sverige. I England fyller Victim Support en mycket viktig roll. Victim Support är en mycket stark frivilligorganisation som har byggts upp av frivilliga krafter fristående från staten. Sedan har staten börjat ge organisationen bidrag och utnyttja den som kanal att nå brottsoffer. Victim Support ger inte enbart emotionellt stöd som de svenska Brottsofferjourerna utan man hjälper även till med praktiska bestyr. I England finns en tydligare tanke om att medborgarna ska stötta varandra. I Sverige anser många medborgare att det är statens ansvar

---

⁹⁹ Womens Aids hemsida

http://www.womensaid.org.uk/landing_page.asp?section=000100010006&sectionTitle=Join+us Womens Aids hemsida

¹⁰⁰ The survivors trusts hemsida: <http://www.thesurvivorstrust.org/default.aspx>

¹⁰¹ Men's Advice Line hemsida: http://www.mensadvice.org.uk/mens_advice.php

¹⁰² Victimology: Victimisation and Victims' Rights s151 ff.

att hjälpa behövande människor. Sverige har ingen tradition av starka frivilligorganisationer. Arbetet med Victim Support kom igång betydligt tidigare än Brottsofferjourernas arbete. Till skillnad från Victim Support fick brottsofferjourerna inget gensvar när den startade upp första gången. Kanske kommer brottsofferjourerna växa sig starkare i Sverige i framtiden, men det är svårt att veta. Brottsoffer är en fråga som människor även i Sverige gärna engagerar sig i. Jag anser att det finns ett behov av starkare frivilligorganisationer som hjälper brottsutsatta. Jag tycker också att det finns ett stort värde i att okända personer hjälper ett brottsoffer för att hjälpa brottsoffret att bygga upp förtroendet för människor igen. I delar av landet finns brottsofferjourerna tillgängliga för att hjälpa brottsoffret att förbereda sig inför domstolsförhandlingen, men jag tror att det är ett behov som finns i alla domstolar och hos många brottsoffer.

8 Information

När brottsoffret får tillräckligt med information får den ett mer positivt intryck av rättsväsendet. Att informera brottsoffret gör att brottsoffret känner sig mer delaktigt i processen. Det ökar dessutom känslan av trygghet hos brottsoffret när personen vet hur processen fortskrider och var gärningsmannen befinner sig.

8.1 Information till brottsoffer i Sverige

8.1.1 Information under förundersökningen

I Förundersökningskungörelsen (1947:948) (FUK) framkommer det vilken information brottsoffret ska få när förundersökningen inleds. I 13 a § framgår det att brottsoffret ska meddelas att åklagaren kan föra talan om enskilt anspråk med anledning av brottet samt om ersättningsmöjligheter enligt brottsskadelagen och hur dessa processer handläggs. Har brottsoffret rätt till målsägandebiträde eller möjlighet att få till stånd ett kontaktförbud mot gärningsmannen, ska målsägande få information om regleringen av detta. Vidare ska brottsoffret få information om möjligheten att få ha en stödperson i rättssalen, få rättshjälp och rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:609). Brottsoffret ska också få information om vilka andra myndigheter, organisationer och andra aktörer som personen kan vända sig till för att få hjälp och stöd. Att meddela brottsoffret om möjligheter till kontaktförbud eller målsägandebiträde ska alltid göras. Alla övriga åtgärder som nämnts behöver inte vidtas om det är förenat med betydande svårigheter eller om det är uppenbart att det inte behövs. Har åklagaren beslutat att väcka åtal ska målsägande informeras om detta, 13 d §.

I 13 b FUK framkommer det att brottsoffret får bestämma om han eller hon vill bli meddelad om beslut fattas om att förundersökning inte inleds eller om en inledd förundersökning läggs ned och åtal inte väcks. Brottsoffer som har begärt information, har anmält brottet eller anmält enskilt anspråk på grund av brottet ska underrättas om någon av nämnda saker sker, 14 § FUK. Enligt 13 b § kan målsäganden även be om att få bli underrättad när huvudförhandling i målet ska hållas och om domen. Om det inte funnits någon misstänkt i brottprocessen och om brottsoffret inte begärt att bli underrättad behöver brottsoffret inte bli underrättat om beslut att inte inleda eller lägga ned förundersökning-

en. Detta framgår av 14 § FUK. Syftet med denna bestämmelse är att tillse att personen får information under hela den rättsliga processen.¹⁰³

En målsägande som inte är part i rättegången har inte samma rätt som den försvarande att ta del av förundersökningsprotokollet. Enligt 10 kap 3 § OSL har den som är part i rättegången rätt att ta del av handlingar. Detta gäller för de brottsoffer som biträder åklagarens åtal. I praktiken har en målsägande alltid möjlighet att biträda åtalet och därigenom också få tillgång till materialet.

8.1.2 Information som relaterar till den missänkte eller dömd

När en gripen, anhållen eller häktad person avviker från häkte, polisförvar eller kriminalvården ska målsäganden enligt 13 c § FUK underrättas om det behövs. När lagstiftaren skriver "behövs" menas mer specifikt de fall där hot eller våld har förekommit.¹⁰⁴ I Fängelseförordningen (2010:2010) finns vidare reglering kring när målsägande har möjlighet att begära att bli informerad. 35 § berör brottsoffer som blivit utsatta för brott som har berört deras liv, hälsa, frihet eller frid. Målsägande ska i dessa fall tillfrågas om han vill bli underrättad om i vilken anstalt den intagne är placerad och om den förflyttas, den intagne vistas på sjukhus eller är på permission samt om den intagne tar del av utslussningsåtgärder för att underlätta återanpassningen till samhället. Vidare gäller regleringen om den intagne eller kriminalvården ansöker om att omvandla ett livstidsstraff, den intagne friges, fritas eller rymmer eller på annat sätt uteblir från anstalten efter exempelvis en permission. Detta gäller dock inte om det är uppenbart obehövligt att meddela eller om den intagnes liv eller hälsa skulle vara i fara om brottsoffret meddelas. I 36 § stadgas det att informationen ska lämnas i passande tid och utformning samt att om information om kontaktförbud ska lämnas vid detta tillfälle om det inte delgivits brottsoffret tidigare.

8.1.3 Polisens skyldigheter att ge information

I Polisförordningen (1998:1558) 1 kap 6 § fastställs det att polisen har en skyldighet att ge brottsoffer den information som de behöver med anledning av brottet. Polisen har vidare en skyldighet att ge råd och stöd till alla medborgare som behöver det.

---

¹⁰³ Karnovs lagkommentar till 13 b syftar till DS 1993:29 s41 f

¹⁰⁴ Karnovs lagkommentar till 13 c skriven av Gunnel Lindberg.

8.1.4 Övrig information

Brottsofferjourerna har en hemsida där brottsoffer kan söka efter information. Likaså har Brottsoffermyndigheten, där det även finns möjlighet att gratis beställa foldrar för brottsutsatta. Det finns bland annat en folder som är till för brottsoffer generellt, foldrar som inriktar sig till brottsoffer som råkat ut för olika typer av brott och en folder om brottskadeersättning.¹⁰⁵ Vidare har domstolarna, polisen och åklagarmyndigheten också hemsidor och foldrar som man delar ut till brottsoffer som söker information.

8.2 Information till brottsoffer i England

8.2.1 Information enligt Code of Practice for Victims of Crime

I The Code of Practice for Victims of Crime (CPVC) framkommer en mängd situationer då polis, åklagare, Witness Care Unit, domstolen, The National Offender Management Service, The Parole Board, Criminal Injuries Compensation Authority och The Criminal Cases Review Commission ska tillhandahålla information till brottsoffer,. Jag redogör nedan för dessa. Tidsfristerna som används för åtgärderna nedan gäller för "vanliga" brottsoffer. Brottsoffer som anses som särskilt sårbara har istället rätt att få informationen inom en dag på de ställen där det nedan stadgas om tre dagar och inom tre dagar på de ställen där det nedan stadgas om fem dagar.

Polisen ska meddela brottsoffret om brottet inte kommer att utredas. Detta ska ske inom fem arbetsdagar från det att beslutet fattas, 5.2 CPVC. Polisen ska vidare se till att brottsoffret har tillgång till information om brottsofferstöd och kontaktinformation. Antingen ska polisen ge ut ett informationsblad eller försäkra sig om att brottsoffret kommer åt informationen via exempelvis internet, 5.3 CPVC. Polisen har enligt samma paragraf en skyldighet att delge informationen på ett språk och i ett format som brottsoffret kan ta till sig. Enligt 5.4 ska polisen informera brottsoffret om att dess kontaktuppgifter kommer att skickas till Victim Support, om brottsoffret inte motsäger sig det. 5.4 gäller inte ifråga om brottsoffer som blivit utsatta för brott relaterade till motorfordon eller brott som enbart lett till mindre skador, 5.5. I fråga om brott som utspelat sig i hemmet eller sexualbrott ska uppgifterna enbart skickas till Victim Support om brottsoffret uttryckligen gett sitt samtycke.

---

¹⁰⁵ Brottsoffermyndighetens hemsida: <http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=1123>

Polisen har vidare en skyldighet att informera brottsoffret om hur utredningen går så länge den bedrivs aktivt i de fall det inte finns en gärningsman som har fått ta del av några rättsliga följder. Informationen ska ges löpande, minst en gång i månaden, 5.9 CPVC. I fråga om allvarliga brott har polisen en skyldighet att berätta om de fakta som är klarlagda i målet och varför brottsutredningen läggs ner när den avslutas, 5.10. Brottsoffret har då, enligt 5.11 och 5.12 CPVC, en möjlighet att delge polisen om personen vill bli kontaktad om utredningen tas upp igen på grund av exempelvis nya bevis,.

När polisen arresterar någon som är misstänkt för brottet ska den meddela brottsoffret inom fem dagar, 5.14. Samma sak gäller om personen släpps och inga fler rättsliga åtgärder vidtas mot honom. Polisen ska då dessutom meddela varför personen släpptes, 5.15. Om personen släpps mot polisborgen ska brottsoffret informeras om anledningen till och villkoren för borgen samt om villkoren förändras för borgen. Detta ska, enligt 5.16 och 5.17, ske inom fem dagar,. Om den misstänkte släpps mot domstolsborgen och sedan ska infinna sig i domstolen ska polisen även i detta fall informera brottsoffret inom fem arbetsdagar om villkoren för borgen, om villkoren förändras samt när rättegången ska äga rum, 5.21 och 5.22. Om rätten beslutar att hålla någon i förvar, ska den meddela brottsoffret inom fem dagar. Brottsoffret ska också meddelas inom fem dagar om rätten tvärt emot polisens åsikt beslutar att släppa någon mot borgen. Polisen ska vid det tillfället även informera om de villkor i borgenuppgörelsen som berör eller påverkar brottsoffret och vad brottsoffret kan göra om villkoren inte följs. I de fall en misstänkt får någon typ av varning eller annan påföljd som polisen är behörig att besluta om, ska den även då informera brottsoffret, 5.24 och 5.25.

När förövaren är under 18 år ska polisen lämna brottsoffrets kontaktinformation till Youth Offending Team för att möjliggöra reparativ rättvisa och vad som i England kallas reparation. Detta innebär att den som utfört brottet avhjälpes brottets verkningar genom arbete, 5.27.

Utifall polisen förhör eller anmäler en person för ett brott som brottsoffret har anmält har den en skyldighet att informera brottsoffret om det. Detta ska ske senast tre dagar efteråt, 5.18. När den misstänkte fått en kallelse till rätten har brottsoffret rätt att få reda på det från polisen inom fem dagar, 5.18. Det är vidare polisens uppdrag att informera

brottsoffret om vilka rättsliga åtgärder som kommer att vidtas och om den misstänkte inte kommer att åtalas. Informationen ska komma brottsoffret till handa inom fem dagar, 5.19. När polisen och Crown Prosecution Service (CPS) diskuterar om bevisen är tillräckliga för åtal och beslut fattas om att så inte är fallet är det under samma villkor som ovan har anförts polisens ansvar att informera, 5.20.

Om förfarandet i det aktuella målet utreds av Criminal Cases Review Commission, som undersöker om det rättsliga förfarandet gått rätt till, har brottsoffret rätt att få information om utredningen. Detta gäller enbart om Criminal Case Reviews utredning annars skulle komma till brottsoffrets kännedom på annat sätt, 5.33, 5.34 och 5.35. Informationen ska delges brottsoffret inom 10 dagar.

Joint Police och CPS Witness Care Units har tillsammans ansvar för delar av informationen som ska meddelas brottsoffret. Dessa organ ska informera brottsoffret om att det ska vittna i rättegången samt vilka dagar det kommer att hållas rättegång. Detta ska ske inom en arbetsdag 6.2 och 6.3 CPVC. Man har vidare en skyldighet att förse brottsoffret med foldern "Witness in Court", 6.5.

Joint Police och CPS Witness Care Units måste besvara alla eventuella frågor som brottsoffret har om effekterna av den påföljd som utdöms till förbrytaren. Om man inte kan besvara frågan ska Joint Police och CPS Witness Care Units hänvisa brottsoffret vidare till CPS, 6.8 CPVC. Om straffet som utdömdes förändras på ett väsentligt vis är samma instanser skyldiga att underrätta brottsoffret inom en dag, 6.9.

När en arresteringsorder utfärdas till följd av att den misstänkte inte infinner sig i rätten på utsatt tid ska brottsoffret informeras av Joint Police eller CPS Witness Care Units inom fyra dagar. Detsamma gäller om den misstänkte blir arresterad och ett nytt förhandlingsdatum blir bestämt, 6.10

Om en person som dömts till ansvar överklagar domen eller straffet som utdömts i Magistrates' Court till Crown Court, måste Joint Police eller CPS Witness Care Unit informera brottsoffret inom en dag. När information om överklagandet förmedlas ska man även informera om Witness Service och meddela att brottsoffrets kontaktuppgifter kommer att lämnas vidare till Witness Service om brottsoffret inte uttryckligen ber om att så inte ska

ske, 6.12. Samma förfarande gäller när en person överklagar från Crown Court till the Court of Appeal, 6.13. Joint Police och Witness Care Unit har en skyldighet att informera brottsoffret om utgången av överklagandet senast fyra dagar efter det att man får reda på utgången, 6.14.

CPS har ansvar för att informera brottsoffret om när det har fattats beslut om att åtala en misstänkt. När beslut om att inte åtala på grund av bristande bevisning fattas gemensamt av CPS och polisen är det polisens uppgift att meddela brottsoffret, 7.2 CPVC. När CPS på egen hand beslutar om att bevisningen inte är tillräcklig för att väcka åtal är det CPS uppgift att informera brottsoffret, 7.3. Om CPS bestämmer sig för att lägga ner åtalet efter att ha blivit granskade av Criminal Case Review ska CPS meddela brottsoffret. I alla andra fall än de nu nämnda är det polisens uppgift att informera brottsoffret om beslut som rör målet, 7.4.

I 7.5-7.8 fastställs att CPS har en skyldighet att presentera sig för brottsoffret i rättsalen samt att svara på alla frågor som brottsoffret ställer om rättegången. Man har vidare en skyldighet att ge en fingervisning om hur länge brottsoffret måste vänta på att få vittna, 7.9 CPVC.

CICA har en skyldighet att delge tydlig information om hur brottsoffer kan söka ersättning i enlighet med Criminal Injuries Compensation Scheme, 13.3 CPVC. Inom 20 dagar från det att ett brottsoffer tar kontakt med CICA måste man svara på frågor om ansökan, 13.4. Om ett brottsoffer får avslag på sin ansökan har CICA en skyldighet att motivera avslaget, 13.5. Om CICA inte har avgjort ansökan inom 12 månader måste man meddela brottsoffret hur det går med handläggningen av ärendet, 13.6. När CICA meddelar sitt beslut i ärendet har man även en skyldighet att ge brottsoffret information om hur ärendet kan omprövas, anledningarna till beslutet samt hur processen går till när ett beslut överklagas. Detta framgår av 13.8 och 13.9. Om brottsoffret vill överklaga ska CICA förse personen med alla papper som behövs så snart som det går, 13.10. Criminal Injuries Compensation Appeal Panel är skyldiga att förse överklagande brottsoffer med information som rör överklagandet. Man har samma skyldighet som CICA att svara på alla kontaktförsök som berör överklagandeprocessen inom 20 dagar. Man har vidare samma skyldighet som CICA att motivera sina beslut, 14.4.

8.2.2 Information som relaterar till den brottsdömda

När ett brottsoffer blivit utsatt för våldsrelaterade brott eller brott av sexuell karaktär och fängelsestraffet överstiger 12 månader har brottsoffret vissa rättigheter. CPS, joint police och Witness Care Units har en skyldighet att ge brottsoffret en folder som heter "National Probation Service Victim Contact Scheme" samt att ge brottsoffrets kontaktuppgifter till the Probation Service, 6.15 CPVC. The Probation Service, som är den myndighet som har hand om frivården i England, är den instans som är ansvarig för att rättigheterna tillgodoses. The Probation Service har en skyldighet att ta reda på om brottsoffret har åsikter om villkor som ska vara förenade med att den dömda blir villkorligt frigiven. The Probation Service har sedan en skyldighet att vidarebefordra brottsoffrets åsikter till den person som fattar beslut i frågan. The Probation Service har vidare en skyldighet att informera brottsoffret om vilka villkor, som relaterar till brottsoffret eller dess familj, som gäller när den dömda är frisläppt samt vilka datum som gäller för villkoren. När den dömda byter anstalt eller är på permission ska The Probation Service informera brottsoffret om det. Om detta stadgas i Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004 kapitel 2.¹⁰⁶ The Parole Board ska överväga brottsoffrets åsikter när beslut tas om att frisläppa den dömda eller inte samt när de villkor som gäller för villkorlig frigivning stadgas, 12.2 CPVC. Om man inte använder sig av brottsoffrets åsikter när beslutet fattas om villkor för frigivning ska man meddela brottsoffret varför åsikterna inte tagits i beaktande, 12.3 CPVC.

The National Offender Management Service (NOMS) är en myndighet som ansvarar för att brottsdömda avtjänar sina straff och skyddar samhället från de dömda. Organet fungerar som en sammankopplande länk mellan the Probation Service och HM Prison Service, som ansvarar för fängelserna.¹⁰⁷ NOMS har tillsammans med fängelserna en skyldighet att vara kontaktbara på telefon om ett brottsoffer kontaktas av den dömda mot brottsoffrets vilja eller känner oro inför att den som dömts för brottet frisläpps, 11.2 CPVC.

8.3 Egna kommentarer

I England är regleringen om information som ska ges till brottsoffer samlad i ett dokument. Det är ett omfattande dokument som stadgar rätt till information i brottsproces-

---

¹⁰⁶ Samt sammanfattning i avsnitt 10 i CPVC.

¹⁰⁷ Engelska rättsväsendets hemsida Justice: <http://www.justice.gov.uk/about/noms/index.htm>

sens alla led. Anledningen till att informationen till brottsoffer är så omfattande beror troligen på att brottsoffret annars har en väldigt liten roll i rättsprocessen. För att få brottsoffret att känna sig mer delaktig och värderad under rättsförfarandet har en omfattande reglering införts. I Sverige har brottsoffret större möjligheter att påverka och vara delaktig i processen och därför är inte behovet av att skapa en delaktighetskänsla lika stort. Brottsoffer i Sverige har ändå rätt till mycket information i olika led i rättsprocessen. För brottsoffer i Sverige kan det vara svårt att ta reda på vilken information som personen har rätt att få. Regleringen om information är spridd i ett flertal olika lagar, kapitel och paragrafer. Att samordna regleringen i ett dokument liknande det som finns i England skulle underlätta för brottsoffer som vill följa med i processen och känna till sina rättigheter.

I England kan det ur brottsoffrets synvinkel tyckas krångligt att ha kontakt med så många olika aktörer i rättsprocessen. Det kan bli förvirrande för brottsoffret som kan ha svårt att veta vilken aktör som personen ska kontakta i en specifik fråga. Eftersom brottsoffret har rätt till så mycket information borde därför den engelska informationen samordnas på ett bättre sätt.

I Sverige har brottsoffret rätt att kontakta åklagaren för att få svar på frågor, och i de fall det behövs finns även möjlighet att få ett målsägandebiträde som kan bistå och svara på frågor om brottsprocessen. I England har CPS en skyldighet att svara på frågor i rättssalen, men inte att vara kontaktbar utöver det. Att åklagaren i England inte har några direkta skyldigheter gentemot brottsoffret tror jag kan uppfattas som om brottsoffret inte har någon vikt i rättsprocessen. Detta återspeglar det engelska rättssystemet väl eftersom CPS inte företräder brottsoffret utan allmänheten.

Jag upplever det som enklare att få tag i rätt information i Sverige än vad det är i England, eftersom det är färre aktörer inblandade. Å andra sidan finns det inte lika mycket information att tillgå i Sverige. I England finns det omfattande reglering kring information rörande borgen. Denna reglering saknas naturligtvis i Sverige, eftersom borgensinstitutet inte förekommer i svensk rätt.

I England får alla brottsoffer alltid en folder med information när de anmäler ett brott. I Sverige delas en folder ut i vissa polisdistrikt men inte regelmässigt eller lagstadgat. Jag tror att det finns en stor poäng att dela ut foldern regelmässigt eftersom alla brottsoffer

säkerligen inte är medvetna om vilka rättigheter de har och vilken hjälp som finns att få. Genom att regelmässigt dela ut en folder nås även de brottsoffer som inte orkar engagera sig i att ta reda på vilken hjälp som finns att få. Dessutom tror jag att brottsoffren upplever sig bättre omhändertagna, när de möts av information riktade till dem i ett tidigt skede i processen.

I båda länderna har brottsoffret rätt till information om den som dömts för brottet. I England får brottsoffret något mer information än i Sverige, eftersom kriminalvården eller polisen i Sverige kan besluta om att inte delge information om det anses som obehövt. I England har brottsoffret en möjlighet att vara med och påverka vilka villkor som ska gälla för den dömda, en möjlighet som saknas i Sverige. Detta kan troligen kopplas till att brottsoffret har en större roll i rättsprocessen i Sverige.

9 Hänsyn

När ett brottsoffer har blivit hänsynslöst behandlat av gärningsmannen är det påfrestande för den brottsutsatte att träffa gärningsmannen i domstolen. För att undvika sekundär viktimisering är det mycket viktigt att hänsyn tas till att göra upplevelsen i domstolen så bra som möjligt för brottsoffret.

9.1 Hänsyn till brottsoffret i svensk domstol

9.1.1 Ljudöverföring och överföring via videolänk

Om ett brottsoffer känner rädsla inför att närvara i rättssalen kan rätten, enligt 5:10 RB, besluta om att personen får delta genom ljudöverföring eller videolänk. Anledningen till att regleringen infördes är att regeringen anser att brottsoffrets rädsla ska tas på stort allvar. Samtidigt påpekar regeringen att en målsägande ofta har ett intresse av att lämna sin utsaga inför domstolen och att delta via videolänk ligger inte alltid i målsägandens intresse.¹⁰⁸

9.1.2 Utvisande av part eller åhörare ur rättegångssalen

Regleringen om att en part eller åhörare inte får närvara vid ett vittnesförhör, 36 kap 18 § RB, gäller även vid målsägandeförhör, 37 kap 3 §. I regleringen framgår det att part eller åhörare kan visas ut men det krävs att målsägande känner rädsla eller av annan orsak inte fritt kan berätta sanningen på grund av partens eller åhörarens närvaro. Denna reglering kan enbart visa ut personer som direkt ger upphov till rädslan. Personen som inte får delta i rättssalen har dock rätt till att följa förhöret genom videolänk eller ljudöverföring eller får förhöret återberättat för sig. Om en part blivit utvisad finns trots detta rätten att ställa frågor till målsäganden kvar, 36 kap 18 §.

9.1.3 Rättegång inom stängda dörrar

Enligt RF 2 kap 11 § ska rättegångar vara offentliga. Rätten avgör på egen hand om dörrarna ska vara stängda under förhandlingen eller inte. Rätten får besluta att när de delar som berör det sekretessbelagda materialet ska behandlas i rättssalen ska dörrarna hållas stängda om det är av synnerlig vikt att uppgifterna inte röjs, 5 kap 1 § RB. Sekretessbedömningen är densamma som redogjorts för ovan. Sekretess gäller för enskilda personliga

---

¹⁰⁸ Prop 2004/05:131 s 94.

eller ekonomiska förhållande, om det kan antas att brottsoffret eller dess närstående lider skada eller men om uppgiften kommer ut, OSL 35 kap 12 §. I den nämnda paragrafen räknas tio brottstyper upp där sekretessen kan komma ifråga, bland annat sexualbrott, människohandel och utpressning.

9.1.4 Videomaterial används som bevisning i hovrätten

I 35 kap 13 § RB framgår det att ett muntligt bevis som spelats in på video ska spelas upp i hovrätten. Endast om det behövs kompletterande frågor får ett nytt förhör hållas. I EU-rådets rambeslut (2001/220/RF) åläggs medlemsstaterna att vidta åtgärder för att brottsoffer inte ska utsättas för fler förhör än vad som behövs. Att använda sig av videoupptagningar av brottsoffers utsagor är en del av att uppfylla detta krav.¹⁰⁹

9.1.5 Fotoförbud

I 5 kap 9 § RB finns stadgat om fotoförbud. När bestämmelsen tillkom motiverades det med att regleringen fanns till för att skydda den tilltalades integritet. Numera anses den likväl skydda målsägandes integritet.¹¹⁰

9.1.6 Medlingsförfarandet

Medling används i Sverige för att minska de negativa konsekvenserna av en brottslig handling. Medling används bara om båda parter vill medla och gärningsmannen har erkänt den brottsliga handlingen, 5 § Lag (2002:445) om medling med anledning av brott. Medlingen ger brottsoffret en chans att förklara sin upplevelse av brottet och konsekvenserna därav. Brottsoffret får dessutom en chans att begära någon form av gottgörelse. Gärningsmannen får en chans att be om ursäkt och förklara vad det var som ledde fram till den brottsliga handlingen, 9 §.

9.2 Hänsyn till brottsoffret i engelsk domstol

9.2.1 Victim's Personal Statement

Eftersom ett brottsoffer i engelsk domstol inte är part i rättegången har brottsoffret inte rätt att komma till tals förutom när personen eventuellt avger sitt vittnesmål. Eftersom ett brottsoffer kan känna behov av att förmedla hur brottet påverkat personen har i Eng-

---

¹⁰⁹ Prop 2004/05:131 s 107

¹¹⁰ Prop 2004/05:131 s 114

land införts möjligheten att lämna ett uttalande, ett så kallat "Personal Statement". Brottsoffrets uttalande kan innehålla vad brottsoffret önskar förmedla exempelvis hur brottet påverkar brottsoffrets liv, om brottsoffret känner rädsla, sårbarhet och oro samt den oro brottsoffret känner inför att den misstänkte släpps mot borgen.¹¹¹ Ett brottsoffer har möjlighet att lämna sin utsaga i två skeden, dels i början av utredningen och dels kan brottsoffret lämna en ny eller kompletterande utsaga när långtidsverkningarna av brottet blivit mer uppenbara.¹¹² Domarna får vid straffmätningen ta hänsyn till brottsoffrets utsaga men de får inte ta hänsyn till brottsoffrets åsikt om vilken dom som är lämplig för den tilltalade.¹¹³

9.3 Särskild hänsyn till särskilt sårbara vittnen

I de fall då domstolen anser att ett vittnes vittnesmål kan försvagas på grund av rädsla och stress inför att avlägga vittnesmålet finns det i Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA) åtgärder som kan vidtas för att minska obehaget för vittnet, avsnitt 17 (1). När domstolen beslutar huruvida vittnet ska få ta del av de speciella åtgärderna ska den ta hänsyn till vilket brott det rör sig om, vittnets ålder, relevanta uppgifter som rör social och kulturell bakgrund, hemförhållanden, anställningsförhållanden, samt religiösa och politiska övertygelser, 17 (2). Vidare följer det av 17 (2) att domstolen ska beakta alla typer av åtgärder som den tilltalade, den tilltalades vänner och familj, andra vittnen samt andra personer som kan komma att bli anklagade för brottet vidtagit gentemot vittnet. När det gäller sexualbrott har vittnena rätt till de särskilda åtgärder som fastställs i YJCEA om de inte önskar att slippa ta del av dem, 17 (4). Principen om offentlighet är stark i England och får inskränkas enbart om principen om att skipa rättvisa riskerar att bli lidande på offentlighetens bekostnad.¹¹⁴

Ett vittne som vill använda sig av några av de speciella medel som finns tillgängliga måste ansöka om detta hos rätten. Domstolen tar sedan ställning till vilka hjälpmedel som kan bli aktuella för att förbättra kvaliteten på vittnesmålet, 19 (1) och 19 (2).

---

¹¹¹CPS hemsida:

http://www.cps.gov.uk/victims_witnesses/reporting_a_crime/victims_personal_statement.html

¹¹²Victimology; Victimisation and victims' Rights s 179.

¹¹³Practice Direction (Victim Personal Statements) avsnitt 3, (2002) 1 Cr App R 8.

¹¹⁴Archbold 8-87 s 1238

När det gäller särskilt sårbara brottsoffer har de rätt till snabbare information än andra brottsoffer. I CPVC gäller genomgående kortare tidsfrister, generellt en dag där det stadgas om fem dagar för "vanliga" brottsoffer och tre dagar där det stadgas om 10 dagar för "vanliga" brottsoffer.

9.3.1 Avskärma vittnet från den tilltalade

När vittnet avlägger sitt vittnesmål kan det ske utan att den tilltalade får titta på vittnet. Detta sker vanligtvis genom att en skärm sätts upp så att den tilltalade och vittnet inte kan se varandra, men det är också tillåtet att ordna det på andra vis. Vittnet måste dock kunna se domarna, juryn, de rättsliga ombuden samt personer som är där för att hjälpa eller stötta vittnet, 23 avsnittet i YJCEA.

9.3.2 Ljud och bildöverföring

Vittnet har möjlighet att få sitta i ett annat rum och avge sitt vittnesmål genom ljud- och bildöverföring (live link). När vittnet har fått tillstånd att avge sin vittnesutsaga över ljud- och bildöverföring får vittnet inte vittna på annat sätt utan domstolens särskilda godkännande, vilket kan grundas på ändrade omständigheter och ska i övrigt vara i domstolens intresse, 24 (3). Vittnet ska ha möjlighet att se och höra domaren, juryn, legala representanter samt personer som är där för att hjälpa eller stötta vittnet på samma sätt som de har möjlighet att se och höra vittnet, 24 (8).

9.3.3 Vittnesutsaga i enskildhet

Rätten kan enligt avsnitt 25 (1) och (4) YJCEA visa ut personer ur rättsalen när vittnet ska avge sin utsaga i fall som rör sexualmål eller när det finns anledning att anta att någon annan person än den tilltalade som är närvarande i rättsalen har försökt eller kommer att försöka att skrämja vittnet i samband med att personen avlägger sitt vittnesmål. Detta gäller dock inte den tilltalade, rättsliga representanter som deltar i rättegången eller personer som är i rättsalen för att bistå vittnet, 25 (2). Dessutom har en representant för nyhets- eller journalistorganisationer rätt att stanna kvar i rättsalen. Representanten måste ha nominerats inför rätten av organisationen eller av flera organisationer tillsammans, 25 (3).

9.3.4 Borttagande av peruker och kappor

Domarna kan ta bort sina peruker och kappor under tiden vittnet avger sitt vittnesmål, 26 YJCEA. Detta görs för att domarna ska se mer mänskliga ut och inte ge ett skrämmande intryck på vittnet.

9.3.5 Videoinspelat material som huvudsaklig vittnesbevisning

Det kan vara tillåtet att använda ett förinspelat material som huvudsaklig vittnesbevisning, 27 (1). Domarna kan förbjuda att videoinspelningen används till viss del eller i sin helhet om det inte är förenligt med rättssäkerheten. Videoinspelning kan vidare förbjudas om vittnet inte kommer att vara tillgängligt för korsförhör. Om parterna medger att korsförhör är obehövt, kan videoinspelningen ändå tillåtas. Har videoinspelningen kommit till på ett sätt som inte är till rättens belåtenhet kan den också avvisas, 27 (4). När ett förinspelat material har använts som bevisning har vittnet inte rätt att ge muntlig bevisning på frågor som tagits upp i det förinspelade materialet. Har någon fråga behandlats på ett otillräckligt sätt kan vittnet dock, med rättens tillåtelse, komplettera frågan muntligt. Rätten ger tillåtelse till detta om det är i rättegångens intresse, om omständigheterna har förändrats eller på eget bevåg, 27 (5) och (7). När ett vittne ska komplettera sin utsaga kan det göras via ljud- och bildöverföring. I oktober 2010 användes förinspelat material mestadels i sexualmål i Crown Court. Metoden har inte börjat användas i Magistrates' Court än.¹¹⁵

När det är tillåtet med videoförhör, är det också tillåtet med videoinspelat korsförhör eller återförhör. Dock måste den tilltalade kunna höra vad som sägs. Den tilltalade, ombuden och rätten ska vidare ha möjlighet att kommunicera med personen som genomför förhöret med vittnet. Den tilltalade ska dessutom ha möjlighet att kommunicera med sitt ombud under tiden. Om detta stadgas i avsnitt 28 YJCEA. Denna reglering hade inte börjat användas i praktiken i oktober 2010.¹¹⁶

9.3.6 Fotoförbud

I engelska domstolar råder fotoförbud. Rätten har satt upp skyltar i domstolslokalerna att det är förbjudet att fotografera. All fotoutrustning omhändertas vid besök i domstolsloka-

---

¹¹⁵ Archbold 8-77 s 1232

¹¹⁶ Archbold 8-77 s 1232

lerna.¹¹⁷ Förbudet är inte stadgat i lag utan genom praxis och bestraffas genom Contempt of Court act 1981. The Contempt of Court act berör ohörsamhet mot domstolen.

9.3.7 Hänsyn till brottsoffer ska visas av personer som arbetar med brottsoffer

Personer som är anställda i domstolen måste se till att brottsoffret, när det är möjligt, får vänta på att vittna avskilt från den misstänkte samt dennes vänner och familj, 8.4 CPVC. Anställda i domstolen måste också se till att brottsoffer som ska vittna i rättegången inte får vänta mer än två timmar på att avge sitt vittnesmål. Detta ska ske så länge det är möjligt, 8.6 CPVC. Domstolspersonalen har vidare en skyldighet att ta kontaktuppgifter från brottsoffret så att detta kan lämna domstolsområdet och vänta på att bli kontaktad när han eller hon ska avge sitt vittnesmål, 8.7. Personalen har dessutom en skyldighet att se till att det finns en informationstavla där brottsoffret kan få reda på vad som händer i målet medan rättegången hålls, 8.8.

När en misstänkt har plead non-guilty är det Joint Police och Witness Care Units uppgift att utvärdera vilken typ av hjälp ett vittne kan behöva. 6.2 CPVC. Vid den utvärderingen ska hänsyn tas till behov som vittnet har, exempelvis köra vittnen till domstolen eller erbjuda separat väntrum när detta är möjligt.

9.3.8 Hänsyn vid muntlig bevisning

En anklagad får inte korsförhöra ett vittne som blivit utsatt för sexualbrott, YJCEA kapitel II artikel 34. Den tilltalade har däremot rätt att få vittnet korsförhört genom ett rättsligt ombud, 38 YJCEA. I sexualmål är det inte tillåtet att ställa frågor eller anföra annan bevisning som rör ett brottsoffers sexualvanor eller erfarenheter utan tillåtelse av domstolen, 41 avsnittet YJCEA. Anledningen till regleringen är för att undvika sekundär viktisering i domstolen.¹¹⁸ Dock finns det fyra betydande undantag från regeln som gäller när domstolen anser att det kan skapa osäkerhet i juryns eller domstolens beslut i en fråga som är av väsentlig vikt för målet. Det är inte tillåtet att framföra sexuell bevisning som berör ett samtycke förelåg till den sexuella handlingen, avsnitt 41 (3) a YJCEA. Dock är den regleringen verkningslös eftersom försvararen istället kan föra bevisningen som om den tilltalade uppfattade att det fanns ett samtycke istället för att

---

¹¹⁷ Besök i Southwark Crown Court 21/7-2011

¹¹⁸ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 163

försöka bevisa att samtycke faktiskt förelåg.¹¹⁹ Bevisning får föras om samtycke till den sexuella handlingen om det rör sig om bevisning som berör brottsoffrets sexuella beteende gentemot gärningsmannen som tog plats ungefär samtidigt som händelsen som är föremål för rättegången, 41 (3) b YJCEA. Vidare får sexuell bevisning tas upp om den berör samtycke och delar av händelsen som är föremål för rättegången eller om det berör liknande händelser som skedde vid ungefär samma tidsperiod om likheterna inte kommer sig av ett sammanträffande, 41 (3) c. När det är CPS som börjar använda sig av bevis som berör brottsoffrets sexuella historik är det fritt fram även för försvararen att föra bevisning och ställa frågor om sexuell historik för att kunna förklara eller motbevisa påståendet, 41 (5). Kritiker menar att det är fel att tillåta bevisning om tidigare händelser vid samtyckesfrågor eftersom det spär på myten om att speciellt kvinnor som tillåtit en sexuell handling en gång alltid tycker det är okej. Samma resonemang förs angående sexuella händelser av liknande karaktär eftersom det inte säger någonting om samtycke fanns den aktuella gången eller inte.¹²⁰

Hörsägenbevisning är generellt inte tillåtet i engelsk domstol men det finns undantag från förbudet. Om vittnet är rädd för att bli dödad, skadad eller göra finansiella förluster på grund av sitt vittnesmål kan domstolen godkänna hörsägenbevisning. Det krävs att personen har blivit identifierad inför domstolen och att domstolen bedömer att det ligger i rättvisans intresse att tillåta bevisningen, CJA 2003 116 (2-4).¹²¹

9.3.9 Medling

De initiativ som statsmakten har tagit till reparativ rättvisa har fått lite gensvar från brottsoffer. Detta är en bidragande orsak till att medlingsförfarandet inte har utvecklats i lagstiftningen.¹²² Det finns en fristående intresseorganisation som heter Restorative Justice Council som arbetar för att utveckla reparativ rättvisa i England.¹²³ När förövaren är mellan tio och 17 år kan polisen eller Youth Offending Team kontakta brottsoffret för medling. Medlingen kan ske antingen via brev eller att förövaren och brottsoffret möts.¹²⁴ När förövaren är äldre kan medling ske, men detta sker då helt på antingen förövarens el-

---

¹¹⁹ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 163

¹²⁰ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 163

¹²¹ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 167

¹²² Handbook of Victims and Victimology, s 323 ff

¹²³ Restorative Justice Councils hemsida: http://www.restorativejustice.org.uk/about_the_rjc/

¹²⁴ Restorative Justice Councils hemsida:

http://www.restorativejustice.org.uk/resource/information_for_victims/

ler brottsoffrets initiativ. Om ett brottsoffer vill medla kan personen kontakta det lokala poliskontoret för att se om man där har något lokalt medlingsprogram eller the Probations Service för de fall då gärningsmannen är fängslad.¹²⁵

9.4 Egna kommentarer

Det finns mer och tydligare reglering kring hänsyn till brottsoffer i England än i Sverige. Det beror troligen på att rättsväsendet i England har fått utstå mycket kritik för brottsoffrets undanskymda roll i rättsprocessen. Ett sätt att upprätta brottsoffret i rättsprocessen är att visa hänsyn. En åtgärd som har vidtagits för att ge brottsoffret större utrymme och en chans att säga sin mening är genom ett victim's personal statement. Det är bra att brottsoffer får en chans att framföra sina åsikter och berätta om vilka effekter brottet har fått i den personens liv. Jag tror att ett personal statement kan fungera reparativt genom att brottsoffret får någon form av tillfälle att påverka utgången av målet och säga vad det känner inför gärningsmannen. Ett personal statement får troligtvis störst genomslagskraft för de brottsoffer som inte är kallade som vittnen i processen.

Vissa av hjälpmedlen har överhuvudtaget ingen motsvarighet i svensk reglering. Viss reglering finns det inget behov av i Sverige, eftersom vi exempelvis inte använder oss av kappor och peruker i domstolen. Svenska rättssalar är också modernare och har mer teknisk utrustning än vad engelska rättssalar har generellt. På så sätt är det lättare att utnyttja tekniken med bildöverföring än vad det är i England. Detta gör att regleringen om att avskärma med hjälp av en skärm känns överflödigt i Sverige, medan den ännu fyller viss funktion i England. Det går dock att ifrågasätta hur stor inverkan en skärm får på brottsoffrets känsla av trygghet, när vetenskapen finns om att den misstänkte finns i samma rum och hör vad brottsoffret säger. Men om inget annat hjälpmedel finns att tillgå eller tillåts av rätten kan en skärm trots allt vara bättre än ingenting.

I Sverige finns möjligheten att stänga dörrarna helt, i England saknas den möjligheten. En journalist har alltid rätt att sitta med och dokumentera processen. Att media får ta del av privata detaljer anser jag mer kränkande än att allmänheten gör det, speciellt med tanke på vilken detaljerad rapportering brittisk media har från rättegångar. Jag anser att

---

¹²⁵ Restorative Justice Councils hemsida:
http://www.restorativejustice.org.uk/resource/information_for_victims/

regleringen om att stänga ute allmänheten under ett förhör saknar verkan då en journalist ändå får stanna kvar i rättssalen.

I England finns det detaljerad reglering om vilka frågor som får förekomma i vittnesförhör respektive inte får förekomma. Regleringen kring sexuell bevisning är dock en aning verkninglös, eftersom det med enkla medel går att kringgå den. I Sverige råder fri bevisföring och det finns ingen detaljerad reglering om vilken typ av frågor som får ställas. Dock ska frågorna som ställs anses vara relevanta för målet och på så sätt kan rätten undvika att brottsoffer tvingas ställas inför oväsentliga frågor. Slutresultatet tycks därför bli detsamma i de båda länderna.

Fotoförbud finns i båda länderna men legitimeras på olika vis. I Sverige stadgas förbudet uttryckligen i lag. I England är förbudet mer ett ordningsstadgande från rätten som kan bestraffas som ohörsamhet mot rätten. I England omhändertas fotoutrustning i säkerhetskontrollen och väsksökningen som sker innan allmänheten får tillträde till domstolen. I Sverige finns det inte en motsvarande generell säkerhetskontroll som i England. I Sverige tillkom regleringen främst för att skydda den misstänkte. I England var tanken främst att skydda rättens ledarmöten, juryn, vittnen och den tilltalade. England är generellt ett mycket mer välbevakat samhälle än Sverige, vilket också återspeglas i domstolen.

Regleringen som berör utvisande av person under vittnesförhör skiljer sig väsentligt genom att den tilltalade i England inte får visas ut utan enbart åhörare. I gengäld finns möjligheten att vittnet väljer att vittna genom ljud och bildöverföring från ett annat rum, vilket också finns för målsägande i Sverige. I Sverige kvarstår rätten att höra målsägandeförhöret via ljud- eller videolänk, rätten att ställa frågor kvarstår också. När rätten ber brottsoffret att flytta på sig istället för gärningsmannen kan detta få brottsoffret att känna sig undanskuffat. När rätten skickar ut gärningsmannen får rätten höra brottsoffrets historia direkt. Detta sänder också signaler till brottsoffret att rätten vidtar åtgärder för att få personen att känna sig bekvämare i den uppkomna situationen.

I England finns det en stark intresseorganisation som engagerar sig för reparativ rättvisa det finns det inte i Sverige. I Sverige har lagstiftningen kommit längre än vad den har gjort i England.

10 Ersättning

Ersättning kan inte ta bort skadeverkningar av brottet men den kan hjälpa till att minska skadeverkningarna. Ersättning för ett brotts skadeverkningar är väldigt svårt att beräkna på ett korrekt sätt eftersom många skadeverkningar inte kan mätas i pengar. Det rör särskilt indirekta skador som exempelvis otrygghet i samhället, se ovan.¹²⁶

10.1 Ersättning enligt svensk reglering

10.1.1 Brottskadeersättning

Staten kan betala ut brottsskadeersättning för de fall när gärningsmannen inte kan betala det utdömda skadeståndet och det inte finns en försäkring som täcker skadan. Brottsoffermyndigheten prövar själv om den tycker att brott har blivit styrkt.¹²⁷ Således går det att få ersättning, under förutsättning att det finns en polisutredning, även om gärningsmannen är okänd. Brottsoffermyndigheten är inte heller bunden av domstolens bedömning angående skadeståndsnivå utan den kan göra en självständig bedömning av hur mycket brottsskadeersättning som ska betalas ut.

Brottskadeersättning utbetalas främst för personskada och kränkning. I personskada inräknas både fysisk och psykisk skada. Dessutom inräknas skada på saker som personen bar på sig vid skadetillfället, 2 § Brottskadelagen. När ersättningen beräknas ska kostnader för sjukvård, inkomstbortfall, sveda, värk, lyte, men, andra kostnader och övriga olägenheten tas med. Detta framgår av 5 § Brottskadelagen samt 5 kap 1 § Skadeståndslagen (1970:207). Dock ska annan ersättning som brottsoffret har rätt till avräknas från beloppet, exempelvis ersättning från socialförsäkringen eller sjuklön. Se härom 5 kap 3 § Skadeståndslagen.

Brott som orsakat kränkning genom att någons person, frihet eller frid har blivit allvarligt kränkt ger rätt till kränkningersättning enligt 2 § 2 st Brottskadelagen. I Skadeståndslagens 5 kap 6 § fastställs de hänsyn som ska tas vid beräkningen av ersättningsbeloppet. De innefattar bland annat; handlingens art och varaktighet, om det förekommit förned-

---

¹²⁶ Encyclopeida of Vitimology and Crime Prevention 1, Editors Bonnie S. Fisher and Steven P. Lab, tryckt I USA 2010. S 325

¹²⁷ Karnovs lagkommentar till Brottskadelag 1 § (1) författare: Ann-Christine Lindeblad.

rande inslag, om någon särskilt utsatt blivit kränkt eller om någon missbrukat en beroendeställning.

Sakskada ersätts för de fall då brottet blivit begånget av någon som är intagen i kriminalvårdsanstalt, intagen på hem enligt Lag om vård av unga eller Lag om vård av missbrukare samt person som har häktats, Brottskadlagen 3 §. Sakskada och ren förmögenhetsskada kan också ersättas då brottsoffrets möjlighet att försörja sig har skadats eller när det annars är särskilt angeläget, 4 § Brottskadlagen. Som exempel kan nämnas när skadan drabbat äldre eller handikappade samt om någon med dålig ekonomi blivit av med grundläggande möblemang.¹²⁸

Den lägsta ersättningen som utbetalas är 10 kronor, 11 § BSL. Ersättning som grundar sig på personskada och utbetalas som ett engångsbelopp får vara högst tjugo gånger det gällande prisbasbeloppet, 841 600 kronor (år 2011). Ersättning som betalas i form av livränta betalas årsvis och får vara högst 128 400 kronor, tre gånger prisbasbeloppet 42 800 (år 2011) som gällde när ersättningen bestämdes. För ersättning som baseras på kränkning, sakskada eller ren förmögenhetsskada är maxbeloppet 420 800 kronor (år 2011), tio gånger prisbasbeloppet.

När brottsskadeersättningen beräknas avräknas det belopp som gärningsmannen själv har betalat eller antas kunna betala, 6 § Brottskadlagen. Ersättningsbeloppet kan jämkas om den skadelidande har varit delaktig i att skadan uppstod, 9 § Brottskadlagen. Brottsoffret får betala en självrisk när brottsskadeersättning utbetalas, beloppet är för närvarande 1500 kronor.¹²⁹ Brottsoffermyndigheten kräver in ersättningen av personen som är dömd för brottet när den har betalningsförmåga.

10.1.2 Brottsofferfonden

Personer som döms för en gärning där fängelse ingår i straffskalan ska betala 500 kronor till brottsofferfonden, 1 § Lag (1994:419) om brottsofferfond. Brottsofferfonden betalar ut pengar till organisationer och personer som arbetar för brottsoffrets intressen i samhället, 4 §.

---

¹²⁸ Karnovs lagkommentar till Brottskadlagen 4 § (16) författare: Ann-Christine Lindeblad.

¹²⁹ Brottsoffermyndighetens hemsida: <http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=1300>

10.1.3 Ersättning för att inställa sig i domstolen

Enligt RB 37 kap 3 § har målsägande samma rätt som vittnen att få ersättning för att inställa sig i domstol. Regleringen om vittnes rätt att få ersättning återfinns i 36 kap 24 §. Förordning (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m. fastslår i sin 1 § att ersättning ges för resa, uppehälle, inkomstbortfall eller annan ekonomisk förlust. I den nämnda förordningen finns även ingående beskrivningar av hur ersättningen beräknas.

10.2 Ersättning enligt engelsk reglering

10.2.1 Criminal Injuries Compensation

Criminal Injuries Compensation Authority (CICA) är en myndighet som betalar ut ersättning till människor som blivit utsatta för våldsbrott och till följd därav drabbats av fysisk eller psykisk skada eller sjukdom, artikel 9 Criminal Injuries Compensation Scheme 2008 (CICS). Den maximala ersättningen som kan utges i enlighet med CICS är 500 000 £, 24 punkten CICS. Den minsta summan som kan utbetalas är 1000 £. CICA har fått kritik för att detta är en för hög gräns. Familjer med låg inkomst, som tenderar att lida störst ekonomisk skada när de utsätts för brott, skulle ha stor nytta av att även mindre belopp än 1000 £ utbetalades. Detta gäller de brottsoffer som annars inte får någon ersättning alls för att deras skada enbart anses vara ersättningsgill med ett belopp som understiger 1000 £.¹³⁰ De brottsoffer som inte har anmält gärningen till polisen, inte har samarbetat med polisen för att få brottslingen dömd eller inte har bistått myndigheterna i sin utredning kan få ersättningen reducerad eller helt gå miste om den, artikel 13 CICS. Brottsoffret kan också gå miste om compensationen om han har deltagit i brottsliga handlingar före, under tiden eller efter händelsen som personen söker ersättning för. Brottsoffer som anses ha ett brottsligt leverne är alltså inte berättigade till ersättning enligt CICS.¹³¹

Har brottsoffret blivit arbetsoförmöget i mer än 28 veckor kan det ha rätt till ersättning för inkomstbortfall. Det finns också en möjlighet att få ersättning för extrakostnader så som sjukvårdskostnader, hjälpmedel i hemmet, kostnader för uppsikt och omhändertagande och liknande. Ersättningen för dessa saker räknas av från annan ersättning från staten eller försäkringar som är till för att täcka samma kostnader, artikel 45 CICS.

---

¹³⁰ Criminal Justice, fjärde upplagan, Davies Malcom, Croall Haxel och Tyrer Jane. Tryckt i Dorchester, UK, 2010. S 80

¹³¹ Victimology; Victimisation and Victims Rights, s 206.

I artikel 48 CICS utgår ersättningen om brottsoffret fått brottskadeersättning från ett annat land eller fått skadestånd utdömt av en civilmåls- eller brottmålsdomstol.

Beräkningarna för ersättningssumman är mycket avancerade och det finns en tabell med schablonbelopp som betalas ut beroende på vilken typ av skada det rör sig om. Beräkningen som ligger till grund för förlorad inkomst bygger på antal år som personen beräknas få leva baserat på könstillhörighet.¹³²

I England krävs det inte att brottsoffret krävt ersättning av den person som blivit dömd för brottet innan han kan ansöka om ersättning från staten.¹³³ CICA kan via så kallade recovery orders kräva ersättning av den dömda för den ersättning man har betalat ut till brottsoffret.¹³⁴

10.2.2 Compensation orders

Compensation orders innebär att domstolen ålägger gärningsmannen att betala brottsoffret kompensation för personskada, förlust eller skada av egendom med anledning av brottet.¹³⁵ Compensation orders regleras i Powers of Criminal Courts (Sentencing) ACT 2000 (PCCSA). I 130 (1) framgår det att compensation orders kan utdömas som enda straff eller tillsammans med andra straff. En compensation order kan tas upp av rätten antingen på eget initiativ eller efter ansökan av brottsoffret.¹³⁶ När den dömda inte har ekonomiska möjligheter att betala både en compensation order och ett bötesstraff har compensation ordern företräde, 130 (12).

Systemet med compensation orders har utstått ganska mycket kritik i England. Bland annat använder inte domarna compensation orders så ofta som de skulle kunna. Dessutom minskar användandet av compensation orders. Vidare finns det hos domstolarna en ovilja att begära kompensation från den dömda i de fall fängelse utdöms. Anledningen till detta tros vara att den dömda oftast saknar betalningsförmåga.¹³⁷ Victim support har kritiserat den nuvarande regleringen eftersom brottsoffrets kompensation blir beroende av

---

¹³² Criminal Injuries Compensation Scheme, note 3 table A, B och C. Sida 25 ff.

¹³³ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 212.

¹³⁴ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 213.

¹³⁵ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 210.

¹³⁶ Victimology: Victimisation and Victims' Rights s 210.

¹³⁷ Spalek. B Crime Victims: theory, policy and practice. 2006 Tryckt i Banskinstoek Palgrave. S 103

den dömdes betalningsförmåga. Victim support anser att domstolen borde betala ut ersättningen för att sedan avkräva betalning av den som dömts för brottet.¹³⁸

10.2.3 Surcharges

Surcharges är en form av tilläggsavgift på 15 £ (år 2011) som domstolen dömer den dömda att betala. Avgiften går till Victims' Fund där pengarna går till att kompensera enskilda brottsoffer såväl som brottsofferorganisationer.¹³⁹ Även denna avgift har fått utstå kritik från Victim Support eftersom avgiften är så låg att det kan framstå som förolämpande för brottsoffret.¹⁴⁰

10.2.4 Ersättning för att inställa sig i domstolen

Brottsoffer har ingen rätt till ersättning för att infinna sig i domstolen. Däremot har brottsoffer som vittnar i processen rätt att få sina utgifter täckta av CPS. CPS betalar för transporter, förlorad arbetsinkomst, mat samt övriga utgifter som exempelvis barnpassning.¹⁴¹

10.3 Egna kommentarer

Ersättningsbeloppen skiljer sig åt med betydande summor. I Sverige är maxbeloppet 841 000 kronor jämfört med 500 000 £ i England. Att dessa höga belopp betalas ut är ovanligt men för riktigt allvarliga fall är spannet betydligt större i England än i Sverige. Jag tror att det beror på att skadestånd traditionellt är betydligt högre i England än i Sverige. Det allmänna rättsmedvetandet i England tycks fästa större vikt vid kompensation än vad det allmänna rättsmedvetandet i Sverige gör. Levnadsomkostnader för funktionshindrade subventioneras inte heller på samma sätt av staten i England som de gör i Sverige, vilket leder till att det krävs ett högre ersättningsbelopp för att kunna leva med allvarliga följder av ett brott i England i jämförelse med i Sverige.

I både Sverige och England avräknas andra ersättningar brottsoffret får från den statliga ersättningen. Regleringen är likartad. Angående jämkning av ersättningarna är

---

¹³⁸ Victim support (2004a) Compensation and Support for Victims of Crime – Victim Support's Rresponse, London:Victim Support

¹³⁹ Victimology: Victimization and Victims' Rights s 213.

¹⁴⁰ Victim support (2004a) Compensation and Support for Victims of Crime – Victim Support's Rresponse, London:Victim Support

¹⁴¹ Witness Expenses and Allowances dokumentet finns på CPS hemsida:
http://www.cps.gov.uk/legal/v_to_z/witnesses_expenses_and_allowances/

regleringen betydligt strängare i England än i Sverige. I båda länderna kan medvållande till brottet orsaka att ersättningen nedsätts eller uteblir. I England kan även andra handlingar som inte uppmuntras av staten medföra att ersättningen jämkas eller uteblir. Englands reglering är mer baserat på moraliska aspekter och vad som är önskvärt av staten. Jag tycker att Sveriges reglering är mer human, eftersom ett brottsoffer som blivit utsatt för brott bör ha rätt till ersättning oavsett vem som har blivit utsatt för brott och hur den personen lever i övrigt. Att CICA gör en bedömning av brottsoffret om det är att anse som ömkansvärt eller inte är inte rättssäkert eller rättvist.

I England blir brottsoffret berättigat till statlig ersättning utan att kräva gärningsmannen först, vilket inte är fallet i Sverige. Många gärningsmän saknar betalningsförmåga och att staten betalar skadeståndet och sedan kräver den dömda är på många sätt enklare för brottsoffret. I England kan brottsoffret välja att själv kräva gärningsmannen på ersättning om brottsoffret inte önskar få betalt via staten. Fördelen är att i England får brottsoffer som inte orkar föra en process mot gärningsmannen ändå ut sitt skadestånd. Att staten går in och övertar processandet från brottsoffret underlättar i väsentlig mån för brottsoffret som ofta vill ha ett snabbt avslut på processen. Dock behåller brottsoffret mer status som aktör när personen själv ansvarar för att få sina pengar.

I England tillämpas avancerade uträkningar för att bedöma nivån på ersättningen. Det är krångligt för brottsoffret att ta reda på vilken ersättning personen är berättigad till. Det krävs också bedömningar av läkare för att ta reda på vilken ersättningsnivå personen uppnår. Dock är det rättssäkert och lika fall bedöms lika med detaljreglerade ersättningsnivåer. I Sverige bygger ersättningsnivåerna snarare på Brottsoffermyndighetens bedömning av vilken ersättning ett brottsoffer har rätt till. Det går att finna vägledning i Brottsoffermyndighetens referatsamling men omständigheterna i fallen skiljer sig ändå alltid åt och det är svårt att som brottsoffer förutse sin ersättningsnivå, även om det går att få vägledning.

Den svenska ersättningen tycks snarare utgå från typ av brott än typ av skada. Detta framgår genom att det på brottsoffermyndighetens hemsida och i dess referatsamling anges ungefär hur mycket ersättning som utges utifrån viss brottstyp. I England utges ersättningen snarare utifrån vilken typ av skada som brottsoffret drabbats av. Risken med

att ge ersättning utifrån skada är att människor med psykiska besvär blir utan kompensation. Att ersättningen i Sverige ges utifrån brottstyp bidrar till tydligare reglering och en tydlig markering av vilka brott som är att anse som allvarliga.

I England har Victim Support kritiserat CICA för att det lägsta beloppet som betalas ut är 1000 £. I Sverige däremot är beloppet enbart 10 kronor. Belopp som är under 1000 £ kan göra en betydande skillnad för brottsoffer som har en svag ekonomisk ställning. Att sätta en hög ersättningsgräns utestänger många brottsoffer, då många brottsoffer enbart lider mindre skador av brottet. En högre gräns ökar dock effektiviteten hos myndigheten som, att döma av handläggningstiderna, har en hög belastning. Att utbetala alltför låga belopp kan uppfattas som förolämpande då ett belopp på 10 kronor inte kan anses täcka några skador. Dessutom måste administrationsavgifterna för så låga belopp vida överstiga utbetalningens värde. Det ideala i detta fall skulle antagligen vara ett mellanting, exempelvis en gräns på 500 kronor.

England har infört Surcharges som alla som döms i domstol åläggs att betala. I Sverige är det enbart människor som döms till brott som har fängelse i straffskalan som åläggs att betala avgiften. Att avgiften i Sverige är betydligt högre än i England förklarar varför mindre allvarliga brott inte åläggs med avgiften i Sverige. En avgift på 500 kronor blir stor i förhållande till en mindre allvarlig förseelse. Att den engelska avgiften på 15 £ kan uppfattas som kränkande mot brottsoffer tycker inte jag är skäl nog att ta bort avgiften. Att personer som begått brott tillsammans finansierar arbetet med att stötta brottsoffer borde fungera som någon form av liten upprättelse för alla brottsoffer.

Det finns fördelar med båda systemen. Det är dock svårt att göra en ordentlig bedömning av hur väl fungerande ersättningssystemen är utan ha gjort en studie av hur höga belopp som faktiskt betalas ut.

11 Slutkommentarer

Eftersom det svenska och det engelska rättssystemet skiljer sig åt på väsentliga plan finns de största skillnaderna i grundförutsättningarna. Länderna är samsynta gällande målen med arbetet kring brottsoffer och verkar ha samma syn om brottsoffers behov. Dock implementeras regleringen som är till för brottsoffer på väsentligt olika sätt och inom olika områden.

Eftersom brottsoffret inte har någon egentlig plats i brottsprocessen i England har ett brottsoffer ett väsentligt sämre utgångsläge än ett brottsoffer i svensk domstol. I svensk domstol kan brottsoffret när helst det önskar biträda åklagarens åtal och lägga fram egen bevisning i processen. Tidigare hade brottsoffret i England ingen rätt alls att komma till tals förutom som vittne. Idag finns emellertid möjligheten att framföra ett så kallat personal impact statement för att visa på hur personen blivit påverkad av brottet. Att brottsoffret inte har en central roll i rättsprocessen har domstolsväsendet i England försökt kompensera genom att stadga om rätten till information i alla olika led i processen. Det har gjorts för att få brottsoffret att känna sig mer delaktigt och viktigt i den legala processen. Dessutom finns det mycket kringreglering om rättigheter och hjälp som brottsoffer har rätt till. Svensk reglering är mer rakt på sak och inte lika detaljerad. Behovet finns inte heller på samma sätt då brottsoffret genom sin möjliga partsställning initialt har en högre status.

Jag uppfattar att CPS och svenska åklagare har fundamentalt olika utgångspunkter i sitt arbete med brottsoffer. Vilket jag tror bidrar till att brottsoffret i den engelska processen kan känna sig mer utesluten från rättsprocessen än vad ett brottsoffer gör i Sverige. En svensk åklagare har en större skyldighet att se till brottsoffret och bistå personen med svar på frågor. CPS kommer över huvud taget inte i kontakt med ett brottsoffer i engelsk domstol om brottsoffret inte vittnar. Dessutom är det en fundamental grund i det engelska rättssystemet att CPS företräder det allmännas intresse.

Victim Support har gjort mycket för utvecklingen av brottsoffers rättigheter i England. Organisationen spelar en mycket viktig roll både i det direkta arbetet med brottsoffer och i det mer politiska arbetet. Organisationen får mycket statstöd och har också lagstadgade

skyldigheter att stötta och hjälpa brottsoffer. I Sverige har brottsofferjourernas arbete inte kommit lika långt. Det finns brottsofferjourer över hela landet men dessa spelar ingen roll i regleringen kring brottsoffer. Detta har antagligen att göra med att i Sverige finns det lagstadgade stödfunktioner som regleringen om stödperson eller målsägandebiträde när det finns behov. Dessutom finns det inte en lika stark tradition av frivilligarbete i Sverige som det finns i England. I engelsk rättssal har brottsoffret ingen person som tillser dess intressen, vilket är en stor brist men ur engelskt perspektiv även en fråga om rätts-säkerhet.

Båda länderna har både styrkor och svagheter i hjälpen som finns att få som brottsoffer. Styrkorna och svagheterna återfinns på skilda ställen i regleringen som berör brottsoffer. England kompenserar brottsoffrets svaga grundställning i den engelska rättsprocessen med mycket information och kringreglering. Sverige stärker genom lagreglering brottsoffrets ställning i processen men har inte alls lika mycket stöd runtomkring rättsprocessen. Min studie tyder på att det finns en stor medvetenhet och ett stort engagemang både inom rättsväsendet och utanför rättsväsendet i de båda länderna. Det finns också en stor medvetenhet om att inte låta rättssäkerheten bli lidande i jakten på att undvika sekundär viktisering. Området utvecklas i en snabb takt och brottsoffrets situation förbättras hela tiden.

12 Referensförteckning

12.1 Offentligt tryck

12.1.1 Utredningar

Practice Direction (Victim Personal Statements)

Criminal Injuries Compensation Scheme.

12.1.2 SOU

SOU 1998:49, Brottsoffer Vad har gjorts? Vad bör göras?

Brottsoffer i blickpunkt- åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning, DS 1993:29

SOU 2004:61, En översyn av Brottsoffermyndigheten

12.1.3 Propositioner

Prop 1986/87:106 om ändring i brottsbalken m.m. (s.k. kontraktsvård m.m.)

Prop 1987/88:107 om målsägandebiträde

Prop 1989/90:158 om utvidgad rätt till målsägandebiträde, m. m.

Prop 1990/91:153 om ny folkbokföringslag m.m.

Prop 1992/93:100 med förslag till statsbudget för budgetåret 1993/94

Prop 1993/94:26 · om utvidgad rätt till målsägandebiträde och förbättrat rättsligt bistånd till brottsoffer utomlands

Prop 1993/94:143 Brottsoffren i blickpunkten - en brottsofferfond och andra åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning

Prop 1995/96:127 Några frågor om sekretess

Prop 1996/97:9 · Ny rättshjälpslag

Prop 1996/97:135 Ändring i brottsbalken.Skärpning av straff för övergrepp i rättssak

Prop 1997/98:9 Skydd för förföljda personer, Skydd för förföljda personer, samordningsnummer, m.m.

Prop 1997/98:55 Kvinnofrid

Prop 2000/01:79 · Stöd till brottsoffer

Prop 2004/05:131 En modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol

12.1.4 Litteratur

Archbold, Editor Richardson, Criminal Pleading, Evidence and Practice 2011, tryckt av Thompson Reuters Legal Limited, London 2011

Bessant Clare, Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004, A Guide to the New Law, , 2005 the Law Society Tyckt Padstow, CornWall.

Bonnie S. Fisher and Steven P. Lab, Editors, Encyclopeida of Vitimology and Crime Prevention 1, tryckt I USA 2010 Tham Henrik, Det motspändstiga offret, Brottsoffrets uppkomst och framtid.

Davies Malcom, Croall Haxel och Tyrer Jane, Criminal Justice, fjärde upplagan Tryckt i Dorchester, UK, 2010. S 80

Ekelöf, Per Olof, Rätteång andra häftet, åttonde upplagan, Nordsteds Juridik, Tryckt ScandBook AB, 2007, Smedjebacken.

Elliot Catherine and Quinn Frances, English Legal System, Tenth Edition, 2009 Great Britain

Editors Fisher Bonnie S. and Steven P. Lab Encyclopeida of Vitimology and Crime Prevention 1, tryckt I USA 2010.

Heuman Lars, s 15 Målsägande, P A Nordstedt och Söners förlag Stockholm 1973

Holmqvist Lena m-fl, Brottsbalken, En kommentar, Del II (13-24 kap) Brotten mot allmänheten och staten m.m.. Nordstedts Juridik AB, 2009, Tryckt Vällingby

Lindgren Magnus, Pettersson Karl-Åke, Hägglund Bo, Brottsoffer- från teori till praktik Jure Stockholm, 2002.

Olivecrona, Karl, Rättegången i brottmål enligt RB. Upplaga 3. P.A Norstedt och Söners förlag. Tryckt Stockholm 1968.

Partington Martin, Introduction to the English Legal System 2010-2011, 2010 Oxford University press, tryckt Storbrittanien.

Sanders Andrew, Young Ricard, Burton Mandy' Criminal Justice, fjärde upplagan, Oxford University Press 2010 tryckt I Hampshire Storbrittanien.

Sanders A och Young Richard, Criminal Justice, Oxford Univerity Press, Tryckt Oxford. 2006

Spalek. B Crime Victims:theory, policy and practice.2006 Tryckt I Banskinstoek Palgrave.

Editor Van Den Wyngaert Christine, Criminal Procedure Systems in the European Community. Tryckt I Great Britain 1993.

Victim support (2004a) Compensation and Support for Victims of Crime – Victim Support's Rresponse, London:Victim Support

Edited by Walklate Sandra, Handbook of Victims and Victimology 2007 Tryckt i Padstow, Cornwall

Wergens Anna, Victims in the European Union, The Crime Victim Compensation and Support Authoity and the Ministry of Justice in Sweden, tryckt år 1999

Wolhuter Lorraine, Olley Neil and Denham David, Victimology: Victimisation and Victims' Rights, Tryckt 2009 Wiltshire, Storbrittanien,

12.1.5 Praxis

NJA 1969 s 364

R. v. Socialist Worker, ex p. Att.- Gen. (1975) Q.B. 637 at 644.

X and Y v The Netherlands (1986) 8 EHRR 235

NJA 1994 s 497 II

Doorson v The Netherlands (1996) 22 EHRR330,

Luca v Italy (2003) 36 EHRR 46.

PS v Germany, (2003) 36 EHRR 61.

SN v Sweden, (2004) EHRR 13.

Osamn v UK, (2004) 29 EHRR 245, para 116.

12.1.6 Internetkällor

Brottsoffer i rättsprocessen, en undersökning genomförd på uppdrag av Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren , domstolsverket. Författad av Magnus Lindgren & Jennifer Qvarnström, 2003

<http://www.aklagare.se/upload/%C3%84r%20du/Brottsoffer/Brottsoffren%20i%20r%C3%A4ttsprocessen.pdf>

Brottsofferjourerns verksamhetsberättelse från 2009:

<http://www.boj.se/ckfinder/userfiles/file/%C3%85rsber%C3%A4ttelse%202009,%20transumt.pdf>

Brottsoffermyndighetens hemsida: www.brottsoffermyndigheten.se

Census hemsida: <http://2011.census.gov.uk/My-census/How-will-you-protect-my-data>

City of Westminster hemsida:

<http://www.westminster.gov.uk/services/councilgovernmentanddemocracy/elections/voting/register/>

Directgov Engelska myndigheternas hemsida med samhällsinformation:

www.direct.gov.uk/en

Engelska rättsväsendets hemsida Justice: <http://www.justice.gov.uk>

Electoral commissions hemsida:

http://www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/pdf_file/0009/87291/F6.pdf

Her Majesty's Courts and Tribunal Service: www.hmcourts-service.gov.uk

HM Revenues and Customs hemsida: <http://www.hmrc.gov.uk/about/privacy.htm> Karnovs lagkommentar: www.juridik.thomsonreuters.se

Kvinnojouren ADA: <http://www.kvinnojouren-ada.nu/foreningen>

Mansjourenas riksförbudn: <http://www.mansjouren.nu/mansjourer/>

Men's Advice Line hemsida: http://www.mensadvice.org.uk/mens_advice.php

New Law Journals webupplaga:

<http://www.newlawjournal.co.uk/nlj/content/victim%E2%80%99s-voice> ,

Polisens hemsida: www.polisen.se

Polisens folder ” Bättre stöd och skydd till brottsoffer” återfinns på internetadress:

http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Informationsmaterial/01%20Polisen%20nationellt/Brottsoffer_pol_personsakarbete_090618.pdf

Rapport: Trustees annual report for the year ended 31 Mars 2009,

http://www.victimsupport.org.uk/~/_media/Files/Publications/AboutOurCharity/report-accounts-2009.ashx

Restorative Justice Councils hemsid: http://www.restorativejustice.org.uk/about_the_rjc/

ROKS hemsida: <http://www.roks.se/har-finns-hjalp>

Skatteverkets hemsida: www.skatteverket.se

The survivors trusts hemsida <http://www.thesurvivorstrust.org/default.aspx>

Victim Supports hemsida: www.victimsupport.org.uk

Witness Expenses and Allowances dokumentet finns på CPS hemsida:
http://www.cps.gov.uk/legal/v_to_z/witnesses_expenses_and_allowances/

Womens Aids hemsida: <http://www.womensaid.org.uk>